

การวิจัยครั้งนี้ต้องการจะศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา และบทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในบทนี้จึงได้นำเอกสารและงานวิจัยมากล่าวถึงตามลำดับดังนี้คือ

1. ความหมายของกรนิเทศการศึกษา
2. ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา
3. ความมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษา
4. หลักการนิเทศการศึกษา
5. บทบาท หน้าที่ ของศึกษานิเทศก์
6. กระบวนการนิเทศการศึกษา
7. เทคนิคการนิเทศการศึกษา
8. โครงการณ์ิเทศการศึกษา
9. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของกรนิเทศการศึกษา

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของกรนิเทศการศึกษาไว้ในทัศนะที่แตกต่างกัน โดยลำดับดังนี้

ภิญโญ สาธร ได้ให้ความหมายไว้ว่า "กรนิเทศการศึกษา (Supervision) หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ในการแนะนำครูและบุคลากรที่ทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอน

หรือการให้การศึกษา"¹ สอดคล้องกับแนวคิดของ สาย ภาณุรัตน์ ซึ่งกล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษาที่มีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนการสอน"² ส่วน นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า "การนิเทศการศึกษาคือความพยายามในทุกวิถีทางของผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยพัฒนาผู้ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาคตามเป้าหมายที่กำหนดเกิดขึ้นกับผู้เรียน"³ อาคม จันทรสุนทร ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า "การนิเทศการศึกษาคือการจัดกิจกรรมที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งทำให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและก่อให้เกิดผลในขั้นสุดท้าย คือการศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ"⁴ สำหรับ นางฉลีย์ สุมาวงศ์ กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษามีถึง การปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อการปรับปรุงการเรียนให้ดีขึ้น"⁵ ส่วนแนวคิดของ สาโรช บัวศรี เห็นว่า "การนิเทศการศึกษาคือการ

¹ ภิญโญ สาร, หลักบริหารการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 274.

² สาย ภาณุรัตน์, "การนิเทศการศึกษาคืออะไร," คู่มือการนิเทศการศึกษา 2508 (กรุงเทพมหานคร : แผนกการพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511), หน้า 11.

³ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, "การนิเทศการศึกษา," ธีรทางนักรบริหารการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : เอส.เอ็ม.เอ็ม., 2524), หน้า 218.

⁴ อาคม จันทรสุนทร, "การนิเทศภายในโรงเรียน," ผู้บริหารกับการนิเทศการศึกษาและการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียน, หน้า 10.

⁵ นางฉลีย์ สุมาวงศ์ และ คณะ, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2516), หน้า 1.

ช่วยเหลือดูแลและตรวจตรา แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริม และเกื้อกูล เพื่อให้งานวิชาการและธุรการ
ในโรงเรียนหรือแต่ละสาขางานได้เกิดผลดี การนิเทศการศึกษานี้ ไม่เกี่ยวกับการบังคับบัญชาแต่
ประการใด แต่เป็นการแนะนำโดยแท้และเป็นการแนะนำช่วยเหลืออย่างเปิดเผย¹

ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวคิดของ
นักการศึกษาชาวไทย ยังมีทัศนะของนักการศึกษาต่างประเทศอีกหลายท่าน คือ

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben-M. Harris) สรุปว่า "การนิเทศการศึกษาคือสิ่งที่
บุคลากรในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของเพื่อจูงมุงหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการ
ดำเนินงานโรงเรียนให้ไปในแนวทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจูงมุงหมายหลักของการสอนของ
โรงเรียน นั่นคือ การนิเทศการศึกษานี้มุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลและวัสดุ"² ส่วน
นีคเลย์ (Neagley) และ อีแวน (Evans) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาในโรงเรียน
สมัยใหม่คือ การกระทำที่เป็นประชาธิปไตย มุ่งให้เกิดผลทางบวก ที่มีจูงมุงหมายเพื่อปรับปรุง
การสอนในชั้นเรียน"³ คิมบอลด์ ไวลด์ (Kimball wiles) ให้ความหมายไว้ว่า
"การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือให้สภาพการเรียนการสอนพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้น"⁴ ซึ่ง

¹สาโรช บัวศรี, แนวคิดในการบริหารการศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์มงคล
การพิมพ์, 2504), หน้า 68.

²Ben M. Harris, Supervision Behavior in Education
(Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1963), p. 19.

³Ross L. Neagley and N. Evans, Handbook for Effective
Supervision of Instruction (Englewood Cliffs, New Jersey :
Prentice-Hall, 1964), p. 2.

⁴Kimball Wiles, Supervision for Better Schools 2nd.ed.
(Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1955), p. 8.

แนวคิดของ ฮาร์โรวด์ พี อัดัมส์ และ แฟรงค์ จี ดิกกี (Harold P. Adams and Frank G. Dickey) คล้ายกับแนวคิดของ ไวลด์ คือ "การนิเทศการศึกษาเป็นบริการที่เกี่ยวข้องกับการสอนและปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น"¹ สำหรับวิลเลียม เอช เบอร์ตัน และ ลีโอ เจ บรัคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner) มีความคิดว่า "การนิเทศการศึกษาคือเทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในชั้นที่จะให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกันทุกฝ่าย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามและพัฒนาการแก่เด็ก"² วิลลาร์ด เอส เอลส์บรี (Willard S. Elsbree) ให้ความหมายไว้สั้น ๆ ว่า "การนิเทศการศึกษาคือกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น"³ และ โทมัส เอช บริกส์ และ โจเซฟ จัสต์แมน (Thomas Henery Briggs and Joseph Justman) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษามีความหมายถึงการประสานงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อกระตุ้นให้กำลังใจและชี้ทางให้ครูได้เจริญงอกงามในอาชีพ"⁴

¹Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principles of Supervision (New York : American Book Co., 1953), p.5.

²William H. Burton and Leo J. Brueckner, Supervision : A Social Process 3d.ed. (New York : Appleton-Century Company, 1955), p.11.

³Willard S. Elsbree, et al., Elementary School Administration and Supervision 3rd.ed. (New York : American Book Co., 1967), p. 139.

⁴Thomas Henery Briggs and Joseph Justman, Improving Instruction Through Supervision (New York : Mcmillan, 1952), p. 406.

จากทัศนะของนักการศึกษาทั้งหลายข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึงการกระทำทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ทางการศึกษา เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้สามารถปรับปรุงคุณภาพของการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เพื่อให้บรรลุผลตามจุดหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศมาช่วยพัฒนา ทรัพยากรที่สำคัญยิ่งก็คือมนุษย์ จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองได้ การที่มนุษย์จะเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพได้ต้องอาศัยการศึกษา การให้การศึกษาอย่างถูกต้องและมีคุณภาพจะช่วยให้มนุษย์มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และพัฒนาประเทศในที่สุด ดังคำกล่าวของ ภิญญู สาธร¹ ที่ว่า "การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งทางกาย จิตใจ นิสัย และคุณสมบัติอย่างอื่น กระบวนการศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือที่คนคนหนึ่งให้แก่คนอีกคนหนึ่ง เครื่องมือถ้าไม่นำไปใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด นอกจากนี้การศึกษายังเป็นเครื่องมืออันสำคัญของรัฐในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของรัฐ ตามที่รัฐต้องการทั้งในด้านการสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง"¹ ฉะนั้น จึงถือได้ว่า การศึกษาคือเครื่องมือในการยกคุณภาพของพลเมือง ทำให้พลเมืองมองเห็นแนวทางในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ในปัจจุบันสภาพความเจริญก้าวหน้าของสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของพลเมืองในสังคมเป็นอย่างมาก การศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง

¹ ภิญญู สาธร, หลักการศึกษ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภา, 2521),

ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งในส่วนที่เป็นนโยบาย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล สิ่งสำคัญที่มีบทบาททำให้การจัดการศึกษามิบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้ก็คือ ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้ ถ้าครูมีคุณภาพ การเรียนการสอนก็ย่อมมีประสิทธิภาพสูง ผลสุดท้ายก็จะบังเกิดประสิทธิผลต่อการเรียนของเด็ก

ดังนั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณภาพการสอนให้มีประสิทธิภาพ บุคคลที่จะช่วยครูผู้สอนในเรื่องนี้ได้คือ ศึกษานิเทศก์ ซึ่งศึกษานิเทศก์จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ "สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง จำเป็นที่ครูจะต้องศึกษาให้มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ แต่ครูมีภาระงานสอนมาก ศึกษานิเทศก์จึงช่วยครูในเรื่องนี้ และการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนพัฒนาขึ้น จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะ นอกจากนี้โรงเรียนยังไม่พร้อมทางด้านบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนกระบวนการให้การศึกษ โรงเรียนจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ท้องทางแก้ไขปัญหา การเรียนการสอนและหลักสูตรมัธยมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายเพิ่งเริ่มใช้ บางส่วนไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม"¹ จำเป็นที่ศึกษานิเทศก์จะต้องรับหน้าที่ในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อช่วยเหลือครูดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็น และมีบทบาทสำคัญมากในการจัดการศึกษา ดังข้อคิดของ ภิญโญ สาคร ที่กล่าวไว้ว่า

¹ วิจิตร วรุษบางกูร, กาญจนา ศรีภาพสินธ์ และ สุพิชญา ชีระกุล, การนิเทศการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร . โรงพิมพ์วิทย์วิทยากร, 2524), หน้า 11-12.

การนิเทศการศึกษาทำให้วิชาชีพทางการศึกษาเจริญงอกงาม ทำให้ครูอาจารย์ได้พัฒนาตนเองที่ยิ่งขึ้น มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์และมีประสิทธิภาพในการทำงานทางการศึกษามากยิ่งขึ้น

การนิเทศการศึกษาจึงทำให้เกิดการปรับปรุงและเกิดการเลือกเอาสิ่งที่ดีที่สุดมาเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพราะศึกษานิเทศก์ย่อมคลุกคลีอยู่กับงานการศึกษาและประชาชนจนมีความรู้และประสบการณ์เพียงพอที่จะบอกได้ว่า สิ่งใดคือสิ่งที่ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ต้องการ และสิ่งนั้นควรจะกลายเป็นวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพราะการศึกษาจะต้องสนองตามความต้องการของประชาชน

* การนิเทศการศึกษาทำให้มีการปรับปรุงวิธีสอนและวิธีให้การศึกษาก็ยิ่งขึ้น เพราะศึกษานิเทศก์เข้าไปทำหน้าที่ ทั้งให้คำแนะนำ ปรึกษา และวิเคราะห์วิจารณ์งานต่าง ๆ ของการให้การศึกษายู่เสมอ ทั้งนี้ศึกษานิเทศก์อาศัยประสบการณ์และผลของการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยอื่น ๆ ทั้งที่ศึกษานิเทศก์ทำเองและที่ผู้อื่นนำเอามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิจารณ์งานของศึกษานิเทศก์จึงเที่ยงตรงไม่ลำเอียง

การนิเทศการศึกษาช่วยให้มีการวัดและประเมินผลการศึกษาดีขึ้น เพราะศึกษานิเทศก์เป็นคนนอก มิใช่ครูอาจารย์ที่สอนอยู่เอง ย่อมมองเห็นอะไรบางอย่างในการเรียนการสอนดีกว่า คล้าย ๆ ครูมวยที่ไม่โคชกมวยเอง แต่มีความรู้วิชามวยและมีประสบการณ์มาก่อน เมื่อเฝ้าดูอยู่ย่อมทำให้มีการวัดและประเมินผลได้ดีขึ้น¹ จึงเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียน ดังที่ นพพงษ์ บุญจิตราภุคกุลกล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเปรียบเสมือนเป็นแขนขาของงานบริหารโรงเรียน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการศึกษาจะมีขึ้นได้ก็ขึ้นอยู่กับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน วิชาการมีการพัฒนา มีการก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา การหยุดนิ่งอยู่กับที่จะ

¹ ภิญโญ สาร, "ผู้นำกับศึกษานิเทศก์," บริหารการศึกษา 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2523) : 46-47.

กลายเป็นความล้มเหลว ดังนั้นการนิเทศจึงมีความหมายมากมายในโรงเรียน¹

จากทัศนะดังกล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการเปลี่ยนแปลงระบบของการจัดการศึกษา การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการพัฒนาของหลักสูตร ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ความน้อยชาและขาดความสนใจของครู ควรได้รับการกระตุ้นให้ตื่นตัวอยู่เสมอ วัฒนธรรมและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว การขาดประสบการณ์ของครูใหม่ วิธีการสอน เทคนิคการสอนใหม่ ๆ เกิดขึ้น มีการวิจัยใหม่ ๆ ที่ควรเผยแพร่ นอกจากนี้ปรัชญาทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป ควรได้รับการชี้แจงให้ครูได้เข้าใจ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน

ความมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษา

การปฏิบัติงานใด ๆ จะประสบผลสำเร็จได้ต้องมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้ได้ผลที่จะต้องทำอะไรให้สำเร็จ อะไรควรจะทำ อะไรที่กำลังปฏิบัติอยู่หรือควรจะทำต่อไป การนิเทศการศึกษาซึ่งเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงาน ดังระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ พ.ศ. 2519 ระบุจุดมุ่งหมายในการนิเทศการศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตรและให้ได้ผลตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
2. เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการจัดการศึกษา ทั้งให้สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของนักเรียน
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น
4. เพื่อรักษา พิจารณา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับ

¹ในพงษ์ บุญจิตราคุลย์, "การนิเทศการศึกษา," หน้า 251.

5. เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด กระทรวง และสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานขององค์การระหว่างประเทศ¹
- สาย ภาณรัตน์ กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
1. ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจองค์แท่งในวัตถุประสงค์ของการศึกษา และหน้าที่โดยเฉพาะของโรงเรียนที่จะดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น
 2. ช่วยให้ครูได้เห็นและเข้าใจในความต้องการของเยาวชนและปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชน และช่วยจัดสนองความต้องการของเยาวชนอย่างดีที่สุดที่จะทำได้ ตลอดจนช่วยแก้ไขและป้องกัน อันจะพึงมีแก่เยาวชน
 3. ช่วยสร้างครูให้มีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำ
 4. ช่วยเสริมขวัญของคณะครูให้อยู่ในสภาพที่คึกและเข้มแข็ง และรวมหมู่คณะให้เป็นทีมที่ปฏิบัติงานร่วมกันด้วยศรัทธาอันสูง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันเดียวกัน
 5. ช่วยพิจารณาความเหมาะสมของงานใหญ่ๆ ของกรมกับความสามารถของครูแต่ละคน และมอบหมายงานนั้นให้ครูแต่ละคน ช่วยประคับประคองให้ครูผู้นั้นใช้ความสามารถของตนปฏิบัติงานนั้นให้ก้าวหน้าอยู่เรื่อย ๆ
 6. ช่วยครูให้พัฒนาการสอนของตน
 7. ช่วยฝึกครูใหม่ให้เข้าใจงานในโรงเรียนและงานของอาชีพครู
 8. ช่วยประเมินผลงานของครูโดยอาศัยความเจริญของงานของเด็กไปตามแนวทางที่ตกลงกันไว้
 9. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักค้นหาจุดลำบากในการเรียนรูของเด็กแต่ละคน และช่วยครูวางแผนการสอนให้เหมาะสมและแก้ไข

¹ กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2519), หน้า 2.

10. ช่วยในค่านานาชาติสัมพันธ์ บอกเล่าและชี้แจงให้ราษฎรในท้องถิ่นทราบถึง ความเคลื่อนไหวที่โรงเรียนในท้องถิ่นได้ดำเนินการ เพื่อให้ราษฎรเข้าใจและให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ

11. ช่วยหยิบยกปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ทางโรงเรียนไม่สามารถจะแก้ไข ได้โดยลำพัง เสนอขอความคิดเห็นและขอเสนอแนะที่จะแก้ไขให้ลุล่วงไปจากเจ้าหน้าที่ฝ่าย บริหารและจากราษฎรหรือกลุ่มราษฎร

12. ช่วยป้องกันครูใหญ่จากการถูกใช้งานจนเกินขอบเขต และช่วยป้องกันครู จากการถูกตำหนิติเตียน หรือถูกลงโทษอย่างไม่เป็นธรรม¹

พันส์ หัสนาคินทร์ กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาที่สำคัญอยู่ที่การ ปรับปรุงส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศการศึกษามีใช้การบังคับหรือคอยจับผิด แต่เป็นการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงต้องตั้งอยู่บนรากฐาน แห่งความเป็นมนุษย์²

นพพงษ์ บุญจิตราคุสัย เห็นว่าการนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายในการช่วยเหลือ และปรับปรุงครูเป็นประการสำคัญ กล่าวเป็นอักษรย่อได้ดังนี้คือ OSMMAE ซึ่งย่อมาจาก

O - Objective การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของ การสอน

S - Subject Matters การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน

M - Methods การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงใช้วิธีการสอน

M - Materials การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงการใช้วัสดุ

อุปกรณ์ประกอบการสอน

¹ สาย ภาณุรัตน์, "การนิเทศการศึกษาคืออะไร," หน้า 29-38.

² พันส์ หัสนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน (พระนคร : โรงพิมพ์ วัฒนาพานิช, 2513), หน้า 2.

A - Activities การช่วยเหลือครูใหญ่จักและปรับปรุงการใช้กิจกรรมเสริม
หลักสูตรในการสอน

E - Evaluation การช่วยเหลือครูใหญ่จักและปรับปรุงวิธีการประเมินผลการ
เรียนการสอน¹

คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good) เห็นว่า "การนิเทศการศึกษาที่มีจุด
มุ่งหมายเพื่อช่วยให้ความเจริญของงานทางวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครูช่วยให้
เลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือและจัดสรรเครื่องอุปกรณการศึกษา
ช่วยเหลือและปรับปรุงวิธีสอน"²

โทมัส เอช บริกส์ และ โจเซฟ จัสต์แมน (Thomas H. Briggs and
Joseph Justman) มีความเห็นว่าการนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความเจริญ
ก้าวหน้าทางอาชีพ ส่งเสริมความเจริญของงานของครู ปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้นและ
เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน"³

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาจะสรุป
ได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาคุณภาพของครู
และพัฒนาหลักสูตรให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา

ในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ นอกจากจะคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย
ของงานแล้ว ผู้ปฏิบัติจะต้องมีหลักการใดหลักการหนึ่งสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติงานในทฤษฎี

¹ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์, "การนิเทศการศึกษา," หน้า 240-241.

² Carter V. Good, Dictionary of Education, p. 539.

³ Thomas Henry Briggs and Joseph Justman, Improving
Instruction Through Supervision, p. 406.

ในแนวเดียวกันทำให้เกิดความรวดเร็ว ถูกต้อง ไม่เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อความเข้าใจแนวทางที่จะยึดถือเป็นหลัก จะกล่าวถึงหลักการดังนี้

หลักการ (Principle) หมายถึง กฎเกณฑ์ทั่วไป ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริง พื้นฐาน ความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติจากสภาพการณ์อย่างหนึ่งไปสู่สภาพการณ์อีกอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งสำคัญที่จะควบคุมกิจกรรมและวิธีสำหรับปฏิบัตินั้น ๆ¹

หลักการ หมายถึง วิธีทางแห่งการแก้ปัญหาที่คิดว่ามีความเชื่อมั่นได้มากที่สุด ไม่เฉพาะแต่อาศัยประสบการณ์เดิมเท่านั้น แต่อาจได้จากข้อเท็จจริงพื้นฐานและรู้ว่าจะนำมาใช้ได้อย่างไร²

จากความหมายดังกล่าว โดยสรุปหลักการหมายถึง การสรุปข้อความโดยทั่วไปซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในลักษณะของข้อเท็จจริงพื้นฐาน คำสั่ง นโยบาย ความเชื่อ หรือปรัชญา ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดและประเมินค่าจุดมุ่งหมาย เจตนคติ การปฏิบัติและผลผลิตจากการปฏิบัติ

สำหรับการนิเทศการศึกษาหลักการที่ยึดถือในการปฏิบัติอยู่มาก เจน ฟรานเซท (Jane Franseht) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษาโดยเน้นในบทบาทของผู้นำกลุ่ม มี 4 ประการคือ

1. การนิเทศจะไหลลงอย่างสูงสุดในการปรับปรุงการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องเมื่อการนิเทศนั้นได้ให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ซึ่งได้พิจารณาตกลงร่วมกันโดยคณะครูและศึกษานิเทศก์

2. การนิเทศการศึกษาจะมีความหมายสำหรับครูที่ต่อเนื่องเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้บริหารนิเทศโดยตรง นั่นคือจะต้องให้ครูมีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือนในเรื่องใดจึงจะเป็นที่ต้องการของเขา

¹A.S. Barr, W.H. Burton and L.J. Brueckner, Supervision Democratic Leadership in Improvement of Learning (New York : Appleton-Century-Crofts, 1947), p. 45.

²Thomas Henry Briggs and Joseph Justman, Improving Instruction Through Supervision, p. 406/

3. การนิเทศการศึกษาที่จะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยั่วยุและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการช่วยเหลือครู และจะต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

4. การนิเทศการศึกษาจะให้โดยผลควรวิธีการวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาและช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหา ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน¹ หน่วยงานนิเทศก กรมสามัญศึกษา กำหนดหลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาคือปรัชญา
2. การนิเทศการศึกษาต้องการความร่วมมือ
3. การนิเทศการศึกษเป็นงานสร้างสรรค์
4. การนิเทศการศึกษายังให้เกิดผลในทางบวก²

วินัย เกษมเศรษฐ์ กำหนดหลักการนิเทศการศึกษาสำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาไว้ 10 ประการ โดยประมวลเป็นหลักใหญ่ได้ 2 ประการคือ หลักการของประชาธิปไตย และหลักการของวิทยาศาสตร์ ซึ่งจำแนกเป็นรายละเอียดดังนี้

1. หลักการของประชาธิปไตย ยึดเป็นวิถีทางของการปฏิบัติงานโดยมีเจตนคติและความเชื่อว่าในกระบวนการของการปฏิบัติงานควรรำพึงถึงสวัสดิภาพของผู้อื่น เคารพยกย่องในคุณค่าและเกียรติภูมิของมนุษย์ สิทธิของบุคคลที่จะใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ ความฉลาดของมนุษย์ การยอมรับในการวินิจฉัยและกระทำต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการใช้เหตุผลที่ถูกต้องและเพียงพอ ความตั้งใจที่จะร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์โลกเป็นที่อาศัยที่ดีสุขของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็นหลักย่อย ๆ 6 ประการ

¹ Jane Franseth, Supervision as Leadership (New York : Row, Peterson and Company, 1961), pp. 23-28.

² กรมสามัญศึกษา, หน่วยงานนิเทศก, คู่มือนิเทศการศึกษากาปฏิบัติ (พระนคร : โรงพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2512), หน้า 27.

- 1.1 หลักสภาพผู้นำ (Leadership) สภาพผู้นำคือกระบวนการ (การกระทำ) ที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าหมายและเกิดความสัมฤทธิ์ผล
- 1.2 หลักความร่วมมือ (Cooperation) ความร่วมมือ หมายถึงการกระทำร่วมกันและการรวมพลังทั้งหมดเพื่อเหตุร่วมกัน โดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือเป็นการปรับปรุงการเรียนการสอนจากหลายฝ่ายและทำหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน จากการจัดองค์การ การประเมินผล ตลอดจนการประสานงาน
- 1.3 หลักการเห็นใจ (Considerateness) การเห็นใจ หมายถึงความเมตตาที่ได้ไตร่ตรองแล้ว และคำนึงถึงบุคคลอื่นในทางที่ดี โดยมีความสนใจในสวัสดิภาพของนักเรียนและตระหนักในคุณค่าของมนุษย์สัมพันธ์
- 1.4 หลักการสร้างสรรค์ (Creativity) การสร้างสรรค์ หมายถึงแรงขับในการที่จะทำบางสิ่งบางอย่างให้เป็นที่เข้าใจและพอใจได้โดยกขรผลิต การออกแบบ หรือการนำมาใช้ประยุกต์เห็นชัดหรือกขรแสดงความคิดรวมยอดใหม่ ๆ ก็ได้
- 1.5 หลักบูรณาการ (Integration) บูรณาการหมายถึงกระบวนการซึ่งรวมสิ่งกระจัดกระจายให้เข้าสู่ภาวะสมบูรณ์ให้เห็นได้
- 1.6 หลักการมุ่งชุมชน (Community Orientation) การมุ่งชุมชน หมายถึง การแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและกขรปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

2. หลักการของวิทยาศาสตร์ ใช้หลักวิธีของวิทยาศาสตร์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนการสอน พฤติกรรมของครู หรือคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เสริมสร้างให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในงาน ช่วยให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผล โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ สำหรับการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ผลของการนิเทศต้องเป็นที่เชื่อถือได้ควย แบ่งออกเป็น 4 ประการ

- 2.1 หลักการวางแผน (Planning) การวางแผนหมายถึงกระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสวงหาในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการไวล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติให้บรรลุจุดประสงค์ และการเลือกทางปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด
- 2.2 หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) การยืดหยุ่น หมายถึง ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ หรือความพร้อมอยู่เสมอที่จะสนองความต้องการสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป
- 2.3 หลักวัตถุวิสัย (Objectivity) วัตถุวิสัย หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริงและความจริงทั่วไปมากกว่าคำตัดสิน ความเห็นของส่วนบุคคล คำกล่าวหรือสมมุติฐานที่ยังไม่พิสูจน์ตามที่ปรากฏในการวิจัย บทความ หรือความคิด
- 2.4 หลักการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยผลจะนำมาหาค่านัยสำคัญตามวัตถุประสงค์ที่ได้¹

ส่วน เกลน จี อาย (Glen G. Eye) มองหลักการนิเทศการศึกษามีส่วนที่เหมือนและแตกต่างจาก วินัย เกษมเศรษฐ โดยเห็นว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานมนุษยสัมพันธ์ โดยอาศัยหลักประชาธิปไตย มีส่วนสำคัญ 3 ประการคือ

1. มีความเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
2. กำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้แน่ชัด
3. การแบ่งงานหรือมอบหน้าที่ปฏิบัติงานให้กับบุคคลอื่น ควรคำนึงถึงความสามารถและ

¹วินัย เกษมเศรษฐ, "หลักการและเป้าหมายในการนิเทศการศึกษา," ประมวลบทความนิเทศการศึกษา ปีพุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2521), หน้า 6-25.

ความพอใจของแต่ละบุคคล¹

ซารี มณีศรี กล่าวถึงหลักพื้นฐานในการนิเทศการศึกษา ว่า

1. การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยกระตุ้นเตือน การประสานงาน และแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป

2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย

3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริมสร้างสรรค์

4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน

5. การนิเทศคือการสร้างมนุษยสัมพันธ์

6. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ

7. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยเฉพาะ

ในชนบท²

เบอร์ตัน และ บรูคเนอร์ (Burton and Brueckner)

ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาว่าควรคำนึงถึง

1. การนิเทศการศึกษาคควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา

1.1 การนิเทศการศึกษาคควรเป็นไปตามค่านิยม วัตถุประสงค์ และนโยบาย ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนั้น โดยเฉพาะ

1.2 การนิเทศควรเป็นไปตามความเป็นจริงและกฎเกณฑ์เรื่องนั้น

1.3 การนิเทศควรมีวิวัฒนาการทั้งด้านเครื่องมือและวิธีการโดยมีจุดมุ่งหมาย และนโยบายที่แท้จริง

¹

Glen G. Eye, Lamore A. Netzer and Robert D. Krey, Supervision of Instruction 2d.ed. (New York : Harper and Row Publishers, 1971), p. 52.

²

ซารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2522), หน้า 10-12.

2. การนิเทศการศึกษาควรเป็นวิทยาศาสตร์

- 2.1 การนิเทศควรเป็นไปอย่างมีลำดับ มีระเบียบและมีวิธีการในการศึกษาปรับปรุง และประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ในการนิเทศ
- 2.2 การนิเทศควรได้มาจากการรวบรวมและผลสรุปจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัย มีความถูกต้องแน่นอนเชื่อถือได้ และมีระเบียบมากกว่าการสรุปจากความคิดเห็น

3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย

- 3.1 การนิเทศจะต้องเคารพในบุคคลและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และพยายามส่งเสริมการแสดงออกของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่
- 3.2 การนิเทศต้องเปิดโอกาสให้มีความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มากที่สุด
- 3.3 การนิเทศควรใช้อำนาจให้น้อยที่สุด และอำนาจนั้นจำเป็นจะต้องได้จากหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้ไปสู่เป้าหมาย

4. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการสร้างสรรค์

- 4.1 การนิเทศควรจะแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลแล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออกและพัฒนาซึ่งความสามารถนั้นอย่างสูงสุด
- 4.2 การนิเทศควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานให้มากที่สุด¹

อดัมส์ และ ดิกกี (Adams and Dickey) กล่าวถึง หลักการนิเทศการศึกษาที่สำคัญ ได้แก่

1. การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยให้ครูรู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเองอย่างมีอิสระ ศึกษานิตเทศไม่ควรกำหนดให้ครูทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และไม่จำเป็นต้องคอยช่วยเหลือ

¹William H. Burton and Leo J. Brueckner, Supervision A Social Process, pp. 71-72.

อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ในการนิเทศควรมุ่งให้ครูคิดทำงานและตัดสินใจด้วยตนเองได้

2. การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง มุ่งให้ครูเรียนรู้ว่าอะไรเป็นปัญหาที่กำลังประสบอยู่และจะหาวิธีแก้ไขได้อย่างไร การช่วยให้ครูรู้จักแยกวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ใต้นั้น จะเป็นแนวไปสู่การแก้ปัญหาได้ตรงจุดยิ่งขึ้น

3. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกมั่นคงและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ต้องอาศัยการให้กำลังใจครู ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องการความปลอดภัย ต้องการทำงานที่ตนพอใจ การทำให้ครูรู้สึกว่าคุณเองมีความสำคัญจะทำให้ครูเกิดความมั่นใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น

4. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครู คุณเคย รู้จักแหล่งวิชาการ และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสอนได้ แหล่งวิทยากร วัสดุอุปกรณ์ในห้องเรียน มีคุณค่าต่อการเรียนการสอน ควรเสนอแนะให้ครูนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด

5. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยเผยแพร่กิจการความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนให้ประชาชนทราบและเข้าใจ โรงเรียนจะต้องอาศัยแรงสนับสนุนและความร่วมมือจากประชาชนในห้องเรียน ศึกษาพิเศษต้องทำหน้าที่เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียนโดยทั่วกัน

6. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูเข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายตรงกัน แต่ครูย่อมมีอิสระในการคิดหาวิธีการเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายด้วยวิธีของตนเอง ศึกษาพิเศษควรใช้ภาษาง่าย ๆ แนะนำให้ครูเข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน จะต้องสอดคล้องสนองความต้องการของสังคม¹

¹Harold P. Adams and Frank G. Dickey, Basic Principles of Supervision, pp. 22-23.

เจมส์ อาร์ มาร์ค (Jame R. Marks) อีเมอร์ สตูปส์ (Emery Stoops)
และ จอย คิง-สตูปส์ (Joice King - Stoops) เสนอแนวคิดว่าการนิเทศการศึกษา
ควรมีหลักการต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นโครงการทางการศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือกับทุก ๆ ฝ่าย
2. ครูของกาบริการคานการนิเทศการศึกษา ครูใหญ่ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการบริการคานนี้
3. การนิเทศการศึกษาควรปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน
4. การนิเทศการศึกษาช่วยให้เห็นความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน
5. การนิเทศการศึกษาช่วยให้จุดมุ่งหมายเด่นชัดยิ่งขึ้น
6. การนิเทศการศึกษาช่วยสร้างสรรคเจตคติและความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน
7. การนิเทศการศึกษาช่วยในการจัดและการบริหารกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน
8. การนิเทศการศึกษาขึ้นอยู่กับครูและผู้บริหารการศึกษา ทั้งในและนอกโรงเรียน
9. การนิเทศการศึกษาควรมีงบประมาณประจำปีสนับสนุน
10. โครงการนิเทศการศึกษาควรได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย
11. โครงการนิเทศการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร
12. การนิเทศการศึกษาควรเผยแพร่ผลการวิจัยทางการศึกษาใหม่และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติ
13. ควรมีการประเมินผลโครงการนิเทศโดยผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องภายนอกโครงการ¹

¹James R. Marks, Emery Stoops and Joice King-Stoops, Handbook of Educational Supervision : A Guide for the Practitioner (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1971), pp. 3-4.

บริกส์ (Briggs) และ จัสต์แมน (Justman) ให้อาเสวนเกี่ยวกับหลักการ
นิเทศการศึกษาไว้ว่า

การนิเทศการศึกษาคควรเป็นการเสริมสร้างและสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการแบบประ-
ชาธิปไตย ซึ่งควรตั้งอยู่บนหลักการแห่งเหตุผล การนิเทศการศึกษาคควรจะหาทางส่งเสริมความ
เจริญก้าวหน้าของครู ตามความสามารถของแต่ละบุคคลให้ดีที่สุด มุ่งถึงสวัสดิการครูและความ
สัมพันธ์ของหมู่คณะ โดยเริ่มตนจากสภาพที่เป็นอยู่ และทำให้ดีขึ้นทีละน้อยและเป็นไปเรื่อย ๆ
การนิเทศการศึกษาคควรมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และสามารถประเมินผลได้ ควรเน้นการพัฒนา
วิชาชีพ คือ การสอนและควรให้เด็กได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ประสงค์ของการศึกษาให้มากที่สุด¹

จากแนวคิดของนักการศึกษาทั้งชาวไทยและต่างประเทศหลายท่าน ให้อาเสวนเกี่ยวกับ
กับหลักการนิเทศดังกล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษานั้นต้องยึดหลักที่สำคัญอยู่
หลายประการจึงจะทำให้การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาให้ไ้ผลดี ได้แก่ การนิเทศการศึกษา
ของนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้แก้ปัญหา ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความ
เชื่อมั่นในตนเอง สามารถช่วยตนเองได้ โดยวางอยู่บนรากฐานแห่งความร่วมมือกัน สร้าง
มนุษยสัมพันธ์ที่ดีเพื่อประโยชน์ในการประสานงาน คำเนิงานต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ
และตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย คุ้มการใช้เหตุและผล ตลอดจนสติปัญญาในทางปฏิบัติ
งานร่วมกัน ช่วยกันพัฒนาแนวความคิดและเทคนิคในการดำเนินงานนิเทศการศึกษา เพื่อประโยชน์
ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

บทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์

การที่ศึกษานิเทศก์จะปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างไ้ผลดีนั้น
ศึกษานิเทศก์จะต้องรู้และเข้าใจขอบเขตในการปฏิบัติงานของตนว่าจะต้องทำอะไรบ้าง

¹Thomas Henery Briggs and Joseph Justman, Improving
Instruction ..., pp. 130-141.

ซึ่งได้มีผู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ หรือภาระความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ต่าง ๆ กัน
ดังจะกล่าวต่อไปนี้

- สุภาพร ราชากรกิจ ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ว่า
1. วางแผนงานร่วมกับครู ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม เพื่อพัฒนาโยบายการศึกษา ร่วมงานโครงการดำเนินงานให้บรรลุผล โดยทำหน้าที่ปรึกษาและแนะนำ ชักจูงหา
ของครูแต่ละคน
 2. ร่วมมือกับผู้บริหาร ช่วยในการตัดสินใจดำเนินการ และแนะแนวทางการจัด
กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา
 3. จัดให้มีการประชุมปรึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูแสวงหา
วิชาการใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงวิธีสอน
 4. จัดพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน โดยช่วยคณะครูทั้งวัตถุประสงค์ของการสอนทุก
วิชา เลือกประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้เด็ก เลือกวิธีสอนและอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสม
 5. จัดการเกี่ยวกับ สาระวิธีสอนและการใช้อุปกรณ์การสอน การใช้นั่งสื่อแบบเรียน
รวมถึงเอกสารทางวิชาการ
 6. ช่วยประสานงานทุกฝ่าย และจัดหาความสะดวกต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน
 7. มีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการศึกษา รวมทั้งวิจัยโครงการต่าง ๆ
เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น¹
- จากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519
ระบุหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ดังต่อไปนี้

¹สุภาพร ราชากรกิจ, "การนิเทศการศึกษา," เอกสารทางวิชาการหลักสูตร
และการสอนระดับประถมศึกษา (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : วงศ์สว่างการพิมพ์, 2516),
หน้า 76-77.

1. นิเทศการสอนและการบริหารงานวิชาการ หรือเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการในสถานศึกษาที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ
2. ตรวจสอบและควบคุมสถานศึกษาในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย
ระบุไว้
3. ศึกษาทดลอง วิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางวิชาการ
ตลอดจนการบริหารการศึกษา
4. พิจารณาและพัฒนาหลักสูตร แบบเรียน หนังสือประกอบการเรียน แบบการ
สอนหรือแนวการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
5. จัดทำคู่มือเอกสารวิชาการและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน
6. ปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารการศึกษา โดยใช้
นวัตกรรมทางการศึกษา
7. จัดประชุมอบรม สัมมนาครูอาจารย์หรือผู้บริหารการศึกษาเพื่อส่งเสริมงาน
ด้านวิชาการ
8. ประเมินผลงานทางวิชาการ
9. เสนอแนะและให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา
10. งานอื่นที่ได้รับมอบหมาย¹

สายหยุด จำปาทอง ตำแหน่งงานของศึกษานิเทศก์ ออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้

1. เกี่ยวกับครู ช่วยจัดประเมินพิเศษครูใหม่ ช่วยครูใหม่ในการปฏิบัติงาน
ช่วยครูคามที่ขอรองมา เปิดโอกาสให้ครูได้พบปะอยู่เสมอ
2. เกี่ยวกับหลักสูตร ส่งเสริมให้ครูรู้จักหลักสูตร ประมวลการสอนให้เข้าใจ
ส่งเสริมให้ครูทำประมวลการสอนและบันทึกการสอนรวมกัน ส่งเสริมให้ครูปรับปรุงหลักสูตร
และประมวลการสอน ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุดในการปรับปรุงหลักสูตร

¹ กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย
ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, หน้า 4-5.

3. เกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน แนะนำให้ครูทราบถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่พอที่จะทำได้และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พยายามจัดบริการเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอนเท่าที่จะทำได้ ส่งเสริมให้ครูผลิตอุปกรณ์อย่างง่าย ๆ ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน

4. เกี่ยวกับการปรับปรุงวิชาชีพครู ส่งเสริมให้ครูสังเกตการสอน ซึ่งกันและกัน และของครูในโรงเรียนอื่น ร่วมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูเข้าอบรมสัมมนาทางวิชาการ ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

5. เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมให้ครูวางแผนการเรียนการสอนร่วมกัน ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับผู้ปกครองหรือบุคคลอื่น ๆ ในการปรับปรุงโรงเรียน

6. เกี่ยวกับการทดลองค้นคว้า ส่งเสริมให้ครูทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เช่น วิธีสอน ส่งเสริมให้ครูค้นคว้าอยู่เสมอ¹

ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ ในข้อคิดว่า หน้าที่ของศึกษานิเทศก์นั้นคือ "คอยดูแลไม่ให้ครูล่าสมัยด้วยการจัดประชุมหรือสัมมนา ผลิตเอกสาร วารสาร ตรวจสอบโรงเรียน และช่วยกระตุ้นให้สมาคมครูมีการเคลื่อนไหวทางวิชาการต่าง ๆ ตลอดเวลา"²

วินัย เกษมเศรษฐ์ กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. เป็นผู้นำของกลุ่มบุคคล
2. เป็นผู้สร้างขวัญและส่งเสริมให้มีความเจริญงอกงามในอาชีพ
3. เป็นผู้บริการในทางปรึกษาหารือ
4. เป็นผู้ประสานงาน

¹วิจิตร วรรณบางกูร และคณะ, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : ขนิษฐการพิมพ์, 2520), หน้า 11.

²ม.ล.บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ความสำเร็จและความล้มเหลว (พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, 2514), หน้า 195.

5. เป็นผู้พัฒนาและผู้ใช้หลักสูตรในระดับท้องถิ่น
6. เป็นผู้อำนวยการความสะอาด¹

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) กล่าวถึงภารกิจของศึกษานิเทศก์โคบายมอง
ในลักษณะกว้าง ๆ ไว้ 10 ประการคือ

1. งานพัฒนาหลักสูตร การพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพการณ์
ทั่วไป ซึ่งมีองค์ประกอบเช่น ค่าโครงสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้กับบุคคลระดับไหน
โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะ เป็นต้น
2. งานดำเนินการเรียนการสอน จัดดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร
3. การเลือกสรรบุคลากร จัดให้มีคณะบุคคลรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการ
ดำเนินการฝึกอบรม รวมทั้งการคัดเลือกบรรจุ เลือกเฟ้นการทดสอบ การเก็บรักษาระเบียน
แต่ละบุคคล
4. การจัดบริการความสะอาด จัดให้มีเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
ให้พอเพียง เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วางแผนจัดหา คู่มือรักษา และพัฒนา
5. การจัดอุปกรณ์การสอน ใ้แก่ การคัดเลือก ตรวจสอบและการเก็บรักษา
หรือความสะอาดในการสอนของครู
6. ฝึกอบรมครูประจำการเพื่อส่งเสริมให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลกว่าเดิม
7. จัดปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน
8. ให้บริการพิเศษทางคานอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับการเรียนการสอน
9. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในทางที่เกี่ยวข้องกับการสอน

¹วินัย เกษมเศรษฐ์, "บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์," ประมวลบทความ
นิเทศการศึกษาปี 2521 (กรุงเทพมหานคร: หน่วยงานศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2519),
หน้า 16-19.

10. ประเมินผลการเรียนการสอน¹

กวิน (Gwynn) ได้มองภารกิจของศึกษานิเทศก์ในแนวใกล้เคียงกับ เบน แฮริส (Ben Harris) แต่เน้นในเรื่องของการช่วยเหลือและสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใ้การศึกษา โดยสรุปไว้เป็น 10 ประการคือ

1. ช่วยเหลือครูหรือครูใหญ่ให้เข้าใจนักเรียนดีขึ้น
2. ช่วยให้ครูได้ปรับปรุงตนเองและเข้าร่วมมือกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในโรงเรียน
3. ช่วยเหลือครูให้ทำและใช้อุปกรณ์การสอน
4. ช่วยเหลือครูปรับปรุงการสอน
5. ช่วยสร้างความชำนาญพิเศษให้กับครูในโรงเรียน
6. ช่วยให้ครูได้ใช้วิธีการประเมินผลการเรียนโดยวิธีที่ดีที่สุด
7. กระตุ้นให้ครูปรับปรุงโครงการ งาน และความก้าวหน้าของตนเอง
8. กระตุ้นให้ครูร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรและถือปฏิบัติตามหลักสูตร ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ประสานงานและคอยให้บริการแก่ครู
9. ช่วยเหลือให้ครูพบผลสำเร็จและมีความมั่นคงในอาชีพและในชุมชน
10. ศึกษานิเทศก์จะต้องรู้จักมักคุ้นกับผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และชุมชน เพื่อการปฏิบัติงานและความก้าวหน้าของโรงเรียน²

สเวียร์นเกน (Swearingen) ได้กล่าวว่า หน้าที่สำคัญและเป็นภารกิจที่ศึกษานิเทศก์จะต้องปฏิบัติมี 8 ประการคือ

1. มีหน้าที่ในการประสานงานกับบุคคลในโรงเรียนและชุมชน
2. ส่งเสริมการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยให้กับชุมชนและโรงเรียน

¹Ben M. Harris, Supervision Behavior in Education, pp. 11-22.

²Minor Gwynn, Theory and Practice of Supervision (New York : Dodd, Mead and Company, Inc., 1961), pp. 27-31.

3. ขยายประสบการณ์ของการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไป
4. ช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. อำนวยความสะดวกในการประเมินผลและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเมินผล
6. วิเคราะห์สภาพการณ์ของการเรียนการสอน
7. ช่วยพัฒนาอาชีพครูให้มีความก้าวหน้า
8. ช่วยให้เกิดการประสานสัมพันธ์ (integration) ในเรื่อง จุดมุ่งหมายของการศึกษา สามารถให้ครูหรือคณะครูมองเห็นค่านิยมและเข้าใจจุดมุ่งหมายดังกล่าว¹

ลูซิโอและแมคเนล (Lucio and McNeil) กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์จะต้องมีหน้าที่ 6 อย่างคือ

1. การวางแผน ช่วยกำหนดนโยบายขอบเขตของการปฏิบัติงาน หรือวางโครงการปฏิบัติงานทางการศึกษา
2. การบริหาร ช่วยผู้บริหารตัดสินใจ ประสานงานและร่วมมือปฏิบัติงานกับผู้อื่น
3. การนิเทศ เพื่อช่วยปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตร โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกและแนะนำประสบการณ์ การสอน รวมทั้งอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม
5. การสำรวจการสอน
6. การวิจัย โดยการสำรวจ ทดลอง ศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน²

¹Mildred E. Swearingen, Supervision of Instruction : Foundations and Dimensions (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1962), pp. 42-78.

²William H. Lucio and John D. McNeil, Supervision : A Synthesis of Thought and Action (New York : McGraw-Hill Book Company Inc., 1962), p. 24.

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาประจำเขตการศึกษา เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ทางวิชาการของเขตการศึกษา เกี่ยวกับมัธยมศึกษาและดำเนินงานวิชาการ ดังนี้

ศึกษานิเทศก์เขต มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาหลักสูตรทุกระดับ ทุกประเภท และจัดทำประมวลการสอน แผนการสอน แบบเรียน ฯลฯ ในสังกัดกรมสามัญศึกษาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยประสานงานกับหน่วยศึกษานิเทศก์กรม และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

2. นิเทศ ตรวจสอบ ติดตามการใช้หลักสูตรและควบคุมมาตรฐานทางวิชาการในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษาภายในเขตการศึกษา

3. ดำเนินการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาและการบริหารการศึกษา ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาและการเรียนการสอน ตลอดจนให้บริการในเรื่องแนะแนว การสังคมสงเคราะห์ โสตทัศนศึกษา การวัดผล การศึกษา ห้องสมุด ฯลฯ แก่สถานศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ในระดับมัธยมศึกษา ภายในเขตการศึกษา

4. ดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ และประสานงานกับหน่วยศึกษานิเทศก์กรม และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการศึกษาภายในเขตการศึกษา¹

โดยสรุปงานในหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ได้แก่ นิเทศการศึกษา ปรับปรุง ส่งเสริม ช่วยเหลือครูทุกวิธี เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและได้ผล ทำการวิจัย พัฒนาหลักสูตร บริการงานการศึกษาแก่ครู ประชาสัมพันธ์กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีหน้าที่ในการประเมินผลการศึกษา จะเห็นว่าศึกษานิเทศก์มีหน้าที่กว้างขวาง สัมพันธ์กับงานด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากร ศึกษานิเทศก์ต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตน ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของงานนิเทศการศึกษาเป็นอย่างดี

¹กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, เอกสารฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ รุ่น 18: งานศึกษานิเทศก์ ลำดับที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2521), หน้า 31.

กระบวนการนิเทศการศึกษา

การดำเนินงานนิเทศการศึกษาจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ใดนั้น จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

1. บุคคล (Man) บุคคลที่จะมาทำหน้าที่นิเทศการศึกษาคือใคร มีคุณสมบัติอย่างไร มีฐานะอย่างไร
2. งาน (Job) งานของศึกษานิเทศก์มีอะไรบ้าง มีบทบาทหน้าที่อย่างไร
3. กระบวนการ (Process) กระบวนการนิเทศเป็นอย่างไร มีเทคนิคเครื่องมือและกิจกรรมอะไรบ้าง¹

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคล งานของศึกษานิเทศก์ ได้กล่าวถึงมาแล้ว จะได้กล่าวถึงกระบวนการในการนิเทศการศึกษาต่อไป

กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินการให้การนิเทศได้รับความสำเร็จ²

กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง แบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้อย่างมีระบบระเบียบ แบบแผนนั้นต้องเป็นแบบแผนที่ดี มีลำดับขั้นตอนการทำงานไว้อย่างชัดเจน และต่อเนื่องกันอย่างมีระเบียบ พร้อมควยเหตุผลและความเป็นไปได้³

¹สันต์ ชรรษาบุรุษ, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : วรุฒิการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า 122.

²ซารี มณีศรี, การนิเทศการศึกษา, หน้า 52.

³วิจิตร วรุฒบางกูร และคณะ, การนิเทศการศึกษา, หน้า 158.

จากความหมายดังกล่าว กระบวนการนิเทศการศึกษาหมายถึง แบบแผนของการ
ดำเนินการให้การศึกษาบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการนิเทศ

การทำงานที่มีหลักการโดยอาศัยลำดับและขั้นตอนที่ถูกต้อง จะช่วยให้งานสำเร็จ
อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น นักบริหารหลายท่านได้เสนอกระบวนการในการ
บริหารงานไว้หลายประการ และเป็นที่ยินยอมใช้กันมาก ซึ่งกระบวนการนี้สามารถนำมาใช้
ในการนิเทศการศึกษาได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะว่าการนิเทศการศึกษานี้เป็นงานบริหารอย่าง
หนึ่ง คือเป็นงานบริหารวิชาการ จึงสามารถใช้กระบวนการบริหารโดยทั่วไปได้ กระบวน
การบริหารงานซึ่งสัมพันธ์กับการที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานการนิเทศการศึกษาที่น่าจะนำ
มากล่าวมีดังนี้

แคมป์เบล และคณะ (Campbell and Others) แบ่งกระบวนการบริหาร
ออกเป็น 5 ประการคือ

1. การตัดสินใจ
2. การวางแผนหรือโครงการปฏิบัติงาน
3. การกระตุ้นหรือส่งเสริมบุคลากร
4. การประสานงาน
5. การประเมินผลการปฏิบัติงาน¹

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) เสนอกระบวนการบริหารซึ่งนำมาใช้ใน
ด้านการศึกษาโดยตรง แบ่งเป็น 5 ประการ เป็นชื่อย่อว่า POLCA ได้แก่

1. Planning Process (P) หมายถึง การวางแผนปฏิบัติงาน การคิดค้น
ปัญหา กำหนดจุดมุ่งหมาย ปรับปรุงวิธีการ กำหนดเวลา คาดการณ์จัดกิจกรรมในการ
ปฏิบัติงานใหม่บรรลุตามเป้าหมาย

¹ วิทยุ สาทร, หลักบริหารการศึกษา, หน้า 76-77.

2. Organizing Process (O) หมายถึง การสร้างแบบมาตรการดำเนินงาน กำหนดมาตรฐาน จัดแหล่งวิทยากร จัดสรรหน้าที่ ประสานงาน กระจายงาน วางรูปแบบขององค์กร และพัฒนาโยบายการทำงาน

3. Leading Process (L) หมายถึง บทบาทในการเป็นผู้นำ การตัดสินใจ จัดหาบุคลากร กระตุ้นให้บุคคลทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน แนะนำสาธิต ทำความเข้าใจ ให้กำลังใจ เสนอแนะ อำนวยความสะดวก ให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. Controlling Process (C) หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงาน การชี้แนะ การอนุญาตให้บุคคลพ้นจากหน้าที่ ตักเตือนเพื่อให้งานปฏิบัติได้ผลดีอย่างสม่ำเสมอ

5. Assessing Process (A) หมายถึง การตรวจสอบ พิจารณา การปฏิบัติงาน การประเมินผล และการวิเคราะห์วิจัยผลงานเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น¹

กล่าวโดยสรุป กระบวนการนิเทศการศึกษาที่ศึกษานิเทศก์ควรยึดถือเป็นแบบแผนในการดำเนินการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การตัดสินใจสั่งการ การวางแผนการปฏิบัติงาน การจัดทำโครงการ การประสานงาน การกระตุ้นและการติดตามควบคุมผลการปฏิบัติงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน

เทคนิคการนิเทศการศึกษา

เทคนิคในการนิเทศการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับศึกษานิเทศก์จะต้องรู้และเข้าใจ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือ เป็นวิธีปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและอุดมการณ์ของการนิเทศการศึกษา เทคนิคมีอยู่มากมายหลายวิธี ขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ว่าศึกษานิเทศก์จะเลือกใช้วิธีใด หรือหลายวิธีกับการปฏิบัติงานในสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งเทคนิคในการนิเทศการศึกษา ประกาศ แสงเพชร สรุปเทคนิคในการทำงานหลักของศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษาว่า กิจกรรมของเทคนิคของศึกษานิเทศก์สรุปได้เป็น 4 ลักษณะคือ

¹Ben M. Harris, Supervision Behavior in Education, pp. 14-15.

1. การเยี่ยมชมโรงเรียนและการแนะนำครูเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม ศึกษานิเทศก์ควรได้เยี่ยมชมและแนะนำครูดังนี้

1.1 การนิเทศโดยทั่วไป ควรได้ไปเยี่ยมชมและแนะนำโดยทั่ว ๆ ไปทุกโรงเรียนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

1.2 การนิเทศแนวลึก คือการนิเทศที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ซึ่งควรจัดทำในเป้าหมายอย่างน้อย 15 เปอร์เซ็นต์ของโรงเรียนทั้งหมด ศึกษานิเทศก์ต้องใช้แบบสังเกตการสอนและแฟ้มโรงเรียน

2. การอบรมครูประจำการ การอบรมครูเป็นวิชาการที่มีรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชุม การสัมมนา การประชุมกลุ่ม การอบรมโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การสาธิต การอบรมแบบ Case Study, Role Play, Human Relations Laboratory Training การอบรมแบบ Simulation และอื่น ๆ ซึ่งในแต่ละวิธีการต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ กัน

3. การใช้เอกสารทางวิชาการ ได้แก่ การผลิตเอกสารทางคู่มือครู เอกสารเพิ่มความรู้ เอกสารทางข่าวสาร เอกสารที่ใช้ในการสอน แผนการสอน รวมทั้งการผลิตวัสดุอุปกรณ์การสอนที่ครูจะต้องใช้ เช่น เอกสารในศูนย์การเรียนรู้ ชุดการสอน แบบเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น ซึ่งวิธีการทำและใช้ของเหล่านั้น ควรได้พัฒนาวิธีการให้สอดคล้องตามที่ต้องการ

4. การทำวิจัยปฏิบัติการ การศึกษา การทดลองต่าง ๆ ที่จะทำให้ครูเกิดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งศึกษานิเทศก์อาจทำได้โดยการสร้างเป็นโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการเรียนไม่แบ่งชั้น การทดลองวิธีการสอนต่าง ๆ การจัดโรงเรียนทดลอง การจัดโรงเรียนตัวอย่าง เป็นต้น¹

¹ประกาศ แสงเพชร, "เทคนิคในการนิเทศการศึกษา," เอกสารการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ หน้าที่ 22 เอกสารระหว่างการอบรม ลำดับที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2524), หน้า 40.

บาร เบอร์ทัน และบรูคเนอร์ (Barr, Burton and Brueckner)
กล่าวถึง วิธีการนิเทศซึ่งเป็นเทคนิคในการปรับปรุงการเรียนการสอนว่า ต้องใช้เทคนิค
ต่อไปนี้

1. กลไกในการนิเทศเป็นกลุ่ม (Group Devices)

ก. เทคนิคที่จะต้องใช้ลงมือทำ (Doing Techniques)

- (1) การประชุมปฏิบัติการ (Workshops)
- (2) กรรมการต่าง ๆ (Committees)

ข. เทคนิคที่จะต้องใช้การติดต่อสื่อสารทางวาจา (Verbal Techniques)

- (1) การประชุม (Staff Meeting)
- (2) การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม (Group Counseling)
- (3) การให้เรียนวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย
(Course Work)

- (4) การให้เอกสารทางการศึกษา (Documentary Aids)
- (5) การกำหนดหนังสือให้อ่าน (Directed Reading)

ค. เทคนิคที่จะต้องใช้การสังเกต

- (1) การสังเกต (Directed Observation)
- (2) การทัศนศึกษา (Field Trips)
- (3) การสัมมนาโดยการท่องเที่ยวไป (Travel Seminar)
- (4) การใช้สื่อทัศนอุปกรณ์ (Audiovisual Aids)

2. กลไกในการนิเทศเป็นรายบุคคล (Individual Devices)

ก. เทคนิคที่การใช้การมีส่วนร่วม

- (1) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสอนทั้งหมด (Participation
in the Total Teaching Act)
- (2) การแก้ปัญหาของแต่ละบุคคล (Individual Problem
Solving)

ข. เทคนิคการใช้ภาษา

- (1) การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual Conferences)
- (2) การจัดให้มีการปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดการปรับตัว (Adjustment Counseling)

ค. เทคนิคการสังเกต

- (1) การสังเกตโดยตรง (Directed Observation)
- (2) การเข้าเยี่ยมเยียนระหว่างกันและกัน (Intervisitation)¹

สาย ภาณุรัตน์ เสนอเทคนิคในการนิเทศไว้ดังนี้

1. เทคนิคภัยวิภัย (ข้อขาย) โดยฟังเขาจนแล้วค่อย ๆ ขยายความรู้ของเราต่อไปภายหลัง (เทคนิคอันนี้ใช้กับคนที่พูดมาก ๆ)
2. เทคนิคป้อนขมมนมเนย หมายถึง เอาสิ่งที่เขาจะทำได้ให้เขาทำไปก่อน
3. เทคนิคชวนพาที เห็นเขานิ่งเฉย ๆ ก็ต้องชวนคุยนิเทศ ชวนเขาให้ทำงาน
4. เทคนิคสาธิต ทำให้เขาดูเมื่อเขาสนใจอยากจะทำ ขณะสาธิตอย่าให้หยุดเฉย ๆ เขาต้องทำงานร่วมกับเราไปคอย ให้ความสนทนากับเขาอย่าให้เขาก็ดัวเรา
5. เทคนิคเสนอแนะ เสนอแนะการทำงานให้แก่ครู แต่จะสำเร็จเป็นรางวัลแห่งสำหรับภรรนำเอาเทคนิคในการนิเทศมาใช้ นั้น แบ่งออกเป็น 2 ระยะเวลา

ระยะที่ 1 การเข้าไปหาบุคคล (Approach)

ระยะที่ 2 ขึ้นประยุกต์ใช้ (Apply)¹

¹ Barr, Burton and Brueckner, Supervision Democratic

Leadership in Improvement of Learning, p. 17.

²สาย ภาณุรัตน์, "เทคนิคและวิธีการนิเทศ," ศ.น. 15 (พระนคร : หน่วยงานนิเทศ, 2513), หน้า 19-20.

กวีน์ เจ ไมเนอร์ (Gwynn J. Minor) แบ่งวิธีสังเกตออกเป็น 2 แบบคือ การสังเกตเป็นรายบุคคล (Individual Devices) และการสังเกตเป็นกลุ่ม (Group Devices) ในการสังเกตเป็นรายบุคคล มีวิธีดังต่อไปนี้

1. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Classroom Observation)
2. การทดลองในห้องเรียน (Classroom Experimentation)
3. การปรึกษาหารือ (The Conference of Interviews)
4. การพาครูไปเยี่ยมเยียนและสังเกตการสอน (Intervisitation and Observation)
5. การเลือกวัสดุอุปกรณ์สำหรับสอน (Selected of Materials of Teaching)
6. การประเมินผลตนเอง (Self-Evaluation).

ส่วนการสังเกตเป็นกลุ่ม มีวิธีสังเกตดังนี้คือ

1. การตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน (Committee)
2. กลุ่มศึกษาวิชาการ (Coursework)
3. ห้องปฏิบัติการหลักสูตร (Curriculum Laboration)
4. การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip for Staff Personnel)
5. การฟังคำบรรยาย (Institutes and Lectures)
6. การอ่านเฉพาะเรื่อง (Directed Reading)
7. การสาธิตการสอน (Demonstration Teaching)
8. การอภิปราย (Panel or Forum Discussion)
9. ห้องสมุดเฉพาะวิชา (Professional Libraries)
10. องค์การวิชาชีพและการประชุมทางวิชาชีพ (Professional Organization and Meeting)
11. ปลายินเทศ (Supervisory Bulletins)
12. การพบปะและการประชุมครู (Teacher Meeting)

13. การประชุมปฏิบัติการหรือการประชุมกลุ่ม (Workshop or Group Conferences)¹

สำนักงานศึกษานิเทศก์และผู้อำนวยการสอน (Department of Supervision and Directors of Instruction แห่งสหรัฐอเมริกา สรุปเทคนิคที่นิยมใช้ในการนิเทศ มีดังนี้

1. การประชุมได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร ประชุมประจำเดือน การประชุมปฏิบัติการ การศึกษาเป็นหมู่และเป็นกลุ่ม การสัมมนาการทำงานในรูปกรรมการ การพิจารณาบทพจนหลักสูตร การทดลองและวิจัย
2. การเยี่ยมเพื่อนิเทศ การเยี่ยมดังกล่าวมาแล้วนั้น ตามมาด้วยการปรึกษาหารือเสมอ ผู้นิเทศจะต้องศึกษาเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนหมดควย และให้ความสนใจเกี่ยวกับองค์ประกอบที่จะส่งผลการเจริญเติบโตของนักเรียนทั้งหมดควย
3. จัดปายนิเทศคานอาชีพ การจัดปายนิเทศ จัดทำโดยผู้ที่ถูกแต่งตั้งให้ทำหน้าที่นิเทศ ถ้าปายนิเทศนั้นจัดทำโดยครูก็จะมีคามหมายยิ่งขึ้น ปายนิเทศเหล่านี้จะสื่อความหมายให้ทราบเกี่ยวกับสรุปผลการวิจัยต่าง ๆ การวิเคราะห์เกี่ยวกับผลการประชุมเกี่ยวกับอาชีพและพัฒนาเกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ
4. ห้องสมุดวิชาชีพจะเป็นแหล่งให้ข่าวสารต่าง ๆ นอกจากจะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความพึงพอใจในแคละบุคคลแล้ว หนังสือต่าง ๆ ยังจะให้แนวคิดต่าง ๆ แก่ครูควย
5. ศูนย์วัสดุหรือห้องทดลองเกี่ยวกับหลักสูตร จะเป็นแหล่งแนะนำเกี่ยวกับการสอน ตัวอย่างวัสดุและเทคโนโลยีต่าง ๆ²

¹ Gwynn J. Minor, Theory and Practice of Supervision, pp. 326-344.

² วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์, การนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 27. (อัครสำเนา)

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กล่าวถึงวิธีการนิเทศซึ่งเป็นเทคนิคในการนิเทศการศึกษาว่าอาจแบ่งได้หลายวิธี เช่น ถ้าถือเอาเป้าหมายของนิเทศเป็นเกณฑ์ก็จะมีดังนี้ นิเทศเพื่อแก้ไข นิเทศเพื่อปรับปรุง นิเทศเพื่อป้องกัน และนิเทศเพื่อก่อให้เกิดความงามตามกระบวนการและกรรมวิธีจะเป็นนิเทศโดยตรงจากภายนอกและนิเทศโดยอ้อมจากบุคคลภายใน

ก. การนิเทศโดยตรง คือ การที่ผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศปฏิบัติการโดยตรงต่อกัน กิจกรรมการนิเทศมีขึ้นระหว่างครูกับศึกษานิเทศก์ หรือผู้นิเทศอื่น ๆ โดยผู้นิเทศหวังผลว่าครูจะนำผลการนิเทศไปใช้กับนักเรียนหรือกับงานในหน้าที่ของตนต่อไป ซึ่งมีงาน 2 ลักษณะคือ

1. งานนิเทศที่เป็นสนาม ผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศเผชิญหน้ากัน แล้วสื่อสารความหมายโดยตรงต่อกันและปฏิบัติงานร่วมกัน เทคนิคที่ใช้ได้แก่ การแนะนำ การประชุมชี้แจง การประชุมอบรม การประชุมปฏิบัติการ การประชุมสัมมนา การสาธิต การไปศึกษานอกสถานที่ การปรากฏตาและอภิปราย การทดลองปฏิบัติการและการจัดตั้งศูนย์วิชาการ

2. การนิเทศที่เป็นงานสำนักงาน ผู้นิเทศและผู้บริหารนิเทศสื่อสารติดต่อกันโดยทางอ้อม มีลักษณะเป็นการสื่อสารทางเดียว ผู้บริหารนิเทศเป็นเพียงแต่ผู้รับข่าวสารที่ออกไปจากผู้นิเทศฝ่ายเดียว การนิเทศเช่นนี้คงอาศัยเครื่องมือสื่อสารต่อไปนี้ช่วยคือ

2.1 เอกสารสิ่งพิมพ์ ได้แก่ จดหมายข่าว หนังสือพิมพ์ เอกสาร

เฉพาะ และคู่มือครู

2.2 รูปภาพและทัศนวัสดุ ได้แก่ รูปภาพและรูปถ่าย ภาพโฆษณา ภาพนิ่ง และภาพยนตร์

2.3 อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา ได้แก่ วิทยุและโทรทัศน์ แถบบันทึกเสียง

2.4 การแสดงนิทรรศการ

ข. การนิเทศโดยอ้อมเพื่อให้เกิดการนิเทศภายใน คือ การนิเทศด้วยวิธีต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้รับการนิเทศนำผลการนิเทศไปใช้ในเทศกันเองภายในโรงเรียน ดังนั้นผลการนิเทศ การศึกษาเมื่อออกจากศึกษานิเทศก์ไปยังครูหรือผู้บริหารแล้ว แทนที่จะหยุดยู่แค่นั้น ครูหรือผู้บริหารก็นำเอาผลไปใช้ในเทศครูอื่น ๆ ในโรงเรียนต่อไป ซึ่งศึกษานิเทศก์จะก่อให้เกิด การนิเทศภายในได้โดยการเสนอแนะหรือชักชวนให้ผู้บริหารโรงเรียนจัดระบบงานที่ดี ช่วย วางพื้นฐานเพื่อให้เกิดการสอนที่ดี ช่วยวางพื้นฐานเพื่อส่งเสริมให้ครูปฏิบัติงานควยดีและ ปรับปรุงงานเสมอ ช่วยผู้บริหารใหญ่วิธีการนิเทศภายใน และการให้ความช่วยเหลือ ทางวิชาการ¹

สรุปแล้ว เทคนิคการนิเทศการศึกษาต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศจะต้องรู้และเข้าใจ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ศึกษานิเทศก์ต้องใช้วิธีการต่าง ๆ ในการนิเทศการศึกษา ทั้งเป็นรายบุคคลและการนิเทศ เป็นกลุ่ม วิธีการนิเทศดังกล่าวไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่จะใช้ได้ผลในทุกกาลทุกสถานที่ ศึกษานิเทศก์จะต้องทดลองใช้วิธีการต่าง ๆ หลายวิธีอยู่เสมอ เพื่อให้บรรลุถึงอุดมการณ์ และจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา แต่เทคนิคการนิเทศจะช่วยให้งานสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง ที่สำคัญคือ ความสามารถเฉพาะตัวของศึกษานิเทศก์ หรือผู้นิเทศแต่ละคน ในอันที่จะนำวิธีการไปใช้ให้เหมาะสมและเลือกสรรหากวิธีอื่นเหมาะสม รวมทั้งอาศัยความรู้ ความชำนาญ และกลวิธีอันเป็นศิลป์ซึ่งเป็นความสามารถของแต่ละ บุคคลอีกด้วย จึงจะทำให้การนิเทศการศึกษาประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ ผู้นิเทศจะต้อง คำนึงด้วยว่า การเลือกใช้เทคนิควิธีการนิเทศนั้น ต้องเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของงาน ขนาดของกลุ่มผู้รับการนิเทศ การก่อให้เกิดประโยชน์ และพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของ จุดมุ่งหมาย ขนาดของกลุ่ม การก่อให้เกิดประโยชน์

¹ กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, งานนิเทศการศึกษา, หน้า

โครงการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาที่ดีคือ การนิเทศตามแผน ทั้งนี้เพราะการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายประเภท เป็นงานที่บุคคลหลายกลุ่ม ช่วยกันทำและเป็นงานที่เกี่ยวกับค่านิเทศ การวัสดุและกิจกรรมการเรียนหลายประเภท การวางแผนที่ดีเท่านั้นที่จะสามารถทำให้บรรลุผลตามข้างต้นได้ การที่จะทำเช่นนั้นได้ จำเป็นจะต้องใช้ความสามารถในการคาดการณ์ เหตุการณ์ข้างหน้าที่เหมาะสมโดยอาศัยข้อมูล และหลักการทางวิชาการต่าง ๆ ทำให้สามารถป้องกัน แก้ไขอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าได้ทันเวลาที่ ทำให้งานบรรลุผลสำเร็จอย่างรวดเร็วด้วยการประหยัดและดำเนินไปอย่างเรียบร้อย ดังนั้นการวางแผนปฏิบัติการและการจัดโครงการในแผนการนิเทศจึงมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ จึงขอเสนอให้เห็นความสำคัญของการวางแผนปฏิบัติงานดังนี้

ความสำคัญของงานวางแผนปฏิบัติงานนิเทศ

1. ทำให้ทุกคนรู้จุดมุ่งหมายและแนวทางในการปฏิบัติงาน สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น
2. ทำให้เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการปฏิบัติงานต่อเนื่องกัน
3. เป็นการประหยัดเวลาและแรงงาน ทำให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ทำให้เห็นอุปสรรคและดูทางที่จะขจัดอุปสรรคต่าง ๆ
5. ทำให้ได้ศึกษาหลักการและวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมในการดำเนินงาน
6. ทำให้มีการเตรียมพร้อมและสามารถดำเนินไปตามเป้าหมาย
7. ทำให้เกิดการประสานงานและการร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ
8. งานประเภทวิชาการก็มีความจำเป็นในการวางแผนงาน¹

¹ สันต์ ชลธรรมบำรุง, และคณะ, การนิเทศการศึกษา, หน้า 140.

หลักสำคัญในการวางแผนปฏิบัติงาน

1. ตั้งจุดมุ่งหมายระยะยาวและจุดมุ่งหมายเฉพาะ ก่อนตั้งจุดมุ่งหมายระยะยาว ในการปฏิบัติงานของปัญหาและสภาพข้อเท็จจริงเหล่านั้น
2. การวางโครงการ แบ่งงานออกเป็นโครงการต่าง ๆ เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมถูกต้อง การแสวงหาทรัพยากรที่ใช้ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ งบประมาณ อาคาร สถานที่ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
3. กำหนดลำดับงาน แต่ละโครงการย่อมมีลำดับความสำคัญแตกต่างกัน โครงการใดรีบด่วนก็ทำก่อน และให้แต่ละโครงการมีความสัมพันธ์กัน
4. จัดระบบงาน การเลือกบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่และวิทยากร กำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบการประสานงานและการควบคุมงาน
5. ประเมินผลงาน ส่วนมากประเมินภายหลังเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วเพื่อ ประเมินผลคุณภาพและความสำเร็จของงานด้วย¹

จุดมุ่งหมายของการวางโครงการนิเทศการศึกษา

1. เพื่อให้ศึกษานิเทศก์ในคณะเดียวกันได้ทราบกิจการของคณะ ทั้งที่ได้ทำมาแล้ว และที่จะทำต่อไป
2. เพื่อให้สมาชิกในคณะได้ทราบเป้าหมายที่แน่นอนว่า จุดหมายปลายทางเกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษานั้น คณะของตนต้องการอะไร มีเป้าหมายอยู่ที่ไหน
3. เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ร่วมกันว่า งานนิเทศการศึกษานั้น ทุกคนมีส่วนร่วมด้วยกันทั้งนั้น มีส่วนที่จะต้องรับผิดชอบและรับผิดชอบด้วยกัน
4. เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนได้ทราบหน้าที่ของตนโดยชัดเจน

5. เพื่อเป็นการประหยัดเวลาในการทำงานเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาเพราะเมื่อได้วางโครงการและแผนงานไว้ดีแล้ว การปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาก็ดำเนินไปโดยสะดวก อุปสรรคจะน้อยลง ทำให้มีระเบียบในการทำงานยิ่งขึ้น

6. เพื่อให้สมาชิกได้เข้าใจความมุ่งหมายของการนิเทศในครั้งใดครั้งหนึ่งโดยเฉพาะ ถูกต้องตรงกัน มีเป้าหมายอันเดียวกัน โดยเฉพาะเจาะจงลงไป¹

หลักในการวางโครงการนิเทศการศึกษา

สาย ภาณุรัตน์ ได้ให้หลักในการวางโครงการไว้ว่า ควรยึดหลัก 5W1H
คือ

- What - เราจะทำอะไร ให้ระบุงานที่จะต้องทำ
- Why - เราทำเพื่ออะไร ให้ระบุงานวัตถุประสงค์ของงานที่ทำ
- When - ทำเมื่อไร ให้กำหนดวัน เวลา และระยะเวลาที่ใช้
- Where - ทำที่ไหน ระบุสถานที่ที่จะดำเนินการ
- Who - ใครเป็นผู้ดำเนินการ และจะดำเนินการกับใครให้ระบุงานพร้อมกับหน้าที่
- How - ทำอย่างไร ระบุวิธีดำเนินการและขั้นตอนต่าง ๆ²

กอ สวัสดิ์พาณิชย์ กล่าวถึง หลักการในการวางโครงการนิเทศการศึกษาไว้
ดังนี้

1. ต้องวางจุดมุ่งหมายตามกำลังคน และทำให้โดยลืคืออาจใช้วิธีการดังต่อไปนี้

¹ กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, ทักษะที่จำเป็นในการนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), หน้า 109-110.

² สาย ภาณุรัตน์, "การนิเทศการศึกษา," คู่มือการนิเทศการศึกษา 2508 พิมพ์ครั้งที่ 2, พ.ศ. 2511. (กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2511), หน้า 61.

ขั้นแรก ให้เขียนรายงานที่คิดว่าเราอยากจะทำอะไรบ้าง
 ขั้นที่สอง พิจารณาคำงานที่ยังทำไม่ได้ และงานที่เห็นว่ายังไม่จำเป็นต้อง
 ทำในขณะนี้

ขั้นที่สาม พิจารณาคำงานที่ยังทำไม่ได้และยังไม่จำเป็นออกอีกครั้งหนึ่ง
 ให้เลือกแต่ที่ทำได้จริง ๆ คือไปให้เรียงงานที่เหลือโดยลำดับความสำคัญมากน้อยและความ
 เป็นไปได้ เมื่อเสร็จขั้นนี้แล้ว การจะทำงานควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

- ก. มีผลต่อการศึกษาส่วนใหญ่มากน้อยเพียงใด
 - ข. งานที่นั่นเป็นงานที่ทำได้โดยง่ายและอาศัยคนภายนอกมากน้อย
 - ค. เป็นงานที่มองเห็นได้ง่าย เข้าใจและชี้แจงให้คนอื่นเห็นได้ง่าย
2. กำหนดขอบเขตที่จะทำมีมากน้อยเพียงไร เช่น ศึกษาพิเศษจะทำกี่โรงเรียน
 ที่ไหนบ้าง ในการกำหนดขอบเขตงานนี้ควรยึดหลักเกณฑ์ 3 ข้อข้างต้น
3. การตั้งเป้าหมาย โดยการตั้ง วันที่ กำหนดเวลาอันอยู่ในวิสัยที่จะทำได้
4. การเลือกวิธีที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ การเลือกเกณฑ์มีดังนี้
- ก. วิธีที่จะนำไปใช้ไม่ซับซ้อน
 - ข. จะต้องเป็นวิธีการที่คนร่วมงานยอมรับ
 - ค. วิธีการนั้นจะต้องคงทนใช้ได้เป็นเวลานาน
5. การกำหนดตัวบุคคลที่จะร่วมงานด้วยต้องอาศัย
- ก. มนุษยสัมพันธ์
 - ข. ความเป็นผู้นำที่ดี
 - ค. การประสานงาน¹

¹ กอ สวัสดิคพิทักษ์, "การวางแผนการศึกษา," คู่มือการนิเทศการศึกษา
 2508 (พระนคร : แผนกการพิมพ์ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511), หน้า 19.

- อดัม และ ดิกกี (Adams and Dickey) ให้หลักในการวางโครงการไว้ดังนี้
1. สร้างความเกี่ยวข้อง คือ ให้ทุกคนที่ร่วมงานได้มองเห็นปัญหาาร่วมกัน
 2. เลือกปัญหาที่จะแก้ควรเป็นปัญหาที่เห็นว่าสำคัญและมีวิธีการที่เห็นว่าจะแก้ไขได้
 3. ทหาหนทางในการแก้ปัญหา
 - ก. ทำความเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้
 - ข. แก้ปัญหาหลาย ๆ วิธี โดยร่วมกันแก้ปัญหาโดยวิธีเหล่านั้น
 - ค. นำข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการแก้ปัญหา
 - ง. อธิบายความคัดสินใจว่า วิธีแก้ปัญหาที่ค้นพบเป็นวิธีที่ดีที่สุด ควรยึดหลักการทดลองหาวิธีที่ดีกว่า
 - จ. เมื่อคัดสินใจเลือกวิธีการแล้ว ให้ทุกคนร่วมกันนำไปปฏิบัติ
 4. ประเมินวิธีการและผลงานเพื่อปรับปรุงงานต่อไป¹

จากหลักการดังกล่าวสรุปได้ว่า การวางและจัดโครงการนิเทศการศึกษานั้น จะต้องยึดหลักการที่ว่า ต้องสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยการรวบรวมและเก็บข้อมูล แล้วนำมาวางแผนปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา โดยการจัดทำเป็นโครงการแต่ละโครงการให้เหมาะสมกับการแก้ปัญหานั้น ๆ และต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ผลตามจุดมุ่งหมายของกรรนิเทศการศึกษาและเพื่อการปรับปรุงแผนงานและโครงการในการจัดดำเนินการครั้งต่อไป

ขั้นตอนในการวางโครงการ

ศูนย์อินโนเทค (Innotech) กำหนดขั้นตอนในการวางโครงการ สรุปได้ว่า

¹ประกาศ แสงเพชร, "การจัดทำโครงการนิเทศการศึกษา," ประมวลบทความในการนิเทศการศึกษา ปี 2521 (กรุงเทพมหานคร : หน่วยงานนิเทศก กรมสามัญศึกษา, 2521), หน้า 121.

1. ขั้นกำหนดความมุ่งหมาย เป็นขั้นพิจารณาแยกแยะความต้องการที่ยังคงเป็นปัญหาและกำหนดความมุ่งหมายที่สามารถประเมินได้
2. ขั้นการพิจารณาเลือก ได้แก่ การพิจารณาเลือกวิธีในการแก้ปัญหา
3. ขั้นการปฏิบัติและประเมินผล ได้แก่ การพิจารณารายละเอียดของโครงการ แผนงานทดลองปฏิบัติ และประเมินตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้
4. ขั้นการปรับปรุงและแก้ไข ได้แก่ การปรับปรุงรายละเอียดของแผน เพื่อให้การปฏิบัติได้ผลดียิ่งขึ้น¹

วิจิตร วรุทบางกูร ได้ให้แนวคิดในการวางโครงการว่า ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมโครงการ (Planning Preparation) เป็นขั้นรวบรวมข้อมูลศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อม
2. ขั้นกำหนดโครงการ (Planning Formulation) ขั้นนี้ผู้วางโครงการจะนำข้อมูลและสภาพแวดล้อมที่ได้ศึกษามา นำมาเขียนขึ้นเป็นโครงการอย่างเป็นระบบระเบียบ
3. ขั้นปฏิบัติตามโครงการ (Planning Implementation) เป็นขั้นดำเนินการตามโครงการ ได้แก่ การสำรวจทรัพยากรที่กำหนดไว้ในโครงการ ทำความเข้าใจกับผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้อง จัดสรรความรับผิดชอบ และให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติ
4. ขั้นประเมินผลโครงการ (Planning Evaluation) จัดประเมินผลโครงการหลายวิธี ตลอดจนถึงประเมินบรรยากาศในการทำงาน²

¹ประกาศ แสงเพชร, "การจัดทำโครงการนิตเทศการศึกษา," หน้า 123.

²วิจิตร วรุทบางกูร และ สุพิชญา ทีระกุล, การบริหารโรงเรียนและการนิตเทศการศึกษา (สมุทรปราการ : ชนิษฐการพิมพ์ และโฆษณา, 2520), หน้า 143-144.

ส่วนประกอบของโครงการนิตศการศึกษา

ส่วนประกอบของโครงการ หมายถึง รายการต่าง ๆ ที่ระบุเรื่องราวเฉพาะของรายการนั้น ๆ เป็นส่วน ๆ ไป ส่วนประกอบเหล่านี้จะใช้เป็นเครื่องช่วยให้โครงการมีความสมบูรณ์ สามารถปฏิบัติได้อย่างสะดวก ส่วนประกอบของโครงการจะมีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทและระดับของโครงการ ส่วนประกอบของโครงการที่สำคัญตามที่กรมสามัญศึกษาได้กำหนดไว้ใน การเขียนโครงการประกอบด้วย "หลักการ และเหตุผล ความมุ่งหมาย เป้าหมาย ผู้ที่เกี่ยวข้อง ระยะเวลา สถานที่ ผู้รับผิดชอบ แผนปฏิบัติงาน หลักสูตรและเนื้อหาสาระ วิธีคิดคามและประเมินผล และงบประมาณ"¹

คุณลักษณะที่ดีของโครงการนิตศการศึกษา

1. โครงการนิตศการศึกษาที่ดีต้องมีประสิทธิภาพ ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในงาน งานที่ปฏิบัติต้องสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. ควรวางโครงการนิตศการศึกษาจากสภาพที่ครูประสบอยู่ โครงการที่ไม่คำนึงถึงความรู้ ความสามารถของครู สภาพการที่ครูประสบอยู่ จะเป็นโครงการที่ดีไม่ได้เลย
3. ควรวางโครงการให้ตรงกับความต้องการและปัญหาของโรงเรียน
4. ควรจัดโครงการให้สมาชิกที่เกี่ยวข้องได้ทำงานร่วมกัน โดยทำงานตามความสามารถและสติปัญญาของแต่ละบุคคล
5. ควรวางโครงการตามแนวประชาธิปไตย โดยยึดหลักความสามารถเฉพาะบุคคล นับถือศักดิ์ศรี คุณค่าของคน ร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน

¹ประกาศ แสงเพชร, "การจัดทำโครงการนิตศการศึกษา," หน้า 123-

6. โครงการนิเทศการศึกษาควรส่งเสริมให้มีการวิจัยผลงานที่ปฏิบัติในโรงเรียน นั่นคือ ควรมีการวิเคราะห์ วิจัยผลงาน เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้ค้นหาวิธีที่ดีกว่าตามวิธีการวิทยาศาสตร์

โดยสรุป ในการวางโครงการนั้นมีขั้นตอนหลายขั้น ตั้งแต่ ขั้นเตรียม ขั้นกำหนดขั้นปฏิบัติ และขั้นประเมินผล เพื่อให้ได้โครงการที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ควรคำนึงถึงคุณสมบัติที่ดีของการเขียนโครงการนิเทศการศึกษาคงเสมอ

แนวคิดและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยและแนวคิดของผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา จะกล่าวถึงโดยลำดับดังนี้

บุญยก แสงสิริกุล ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ในสวนกลางในกระทรวงศึกษาธิการ โดยศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบที่ปฏิบัติอยู่จริง พบว่า ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

1. จัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมครูประจำการ
2. พัฒนาคู่มือครู หลักสูตร โครงการสอน และประมวลการสอน
3. ช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายวิชาการ
4. สสำรวจปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศ
5. แนะนำการใช้คู่มือครู หลักสูตร โครงการสอน และประมวลการสอน
6. นำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน
7. ตรวจสอบนิเทศตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
8. วางโครงการนิเทศการศึกษา
9. สสำรวจปัญหาและอุปสรรคของการเรียนการสอน
10. ให้คำปรึกษาแก่ครูเป็นรายบุคคลละเป็นหมู่คณะ
11. ทดลองค้นคว้าเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ

12. สิ่งกีดขวางสอนของครูและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเรียนการสอน
13. นิเทศและติดตามผลงานของศึกษานิเทศก์และครู
14. เสนอแนะการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน¹

ระเบียบ เพชรประสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการนิเทศการศึกษาในจังหวัดพระนครและจังหวัดใกล้เคียง พบว่า ปัญหาที่สำคัญในการนิเทศการศึกษาคือ การขาดอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการนิเทศ ขาดยานพาหนะในการเดินทางไปในเขต ทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า²

ศักดิ์สุบรรณ ดังกาพินธุ์ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูผู้ได้รับการนิเทศ โดยศึกษาบทบาทของศึกษานิเทศก์ฝ่ายมัธยม ผลการวิจัยสรุปว่า

1. เกี่ยวกับอำนาจบังคับบัญชาของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูพบว่า ครูรู้สึก ว่าศึกษานิเทศก์มีอำนาจบังคับบัญชาครู
2. เกี่ยวกับความคาดหวังที่จะได้รับการช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูพบว่า มีความเห็นแบ่งแยกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มหนึ่งเห็นว่าศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือที่ตนคาดหวังแล้ว แต่อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่า ยังไม่ได้ช่วยตามที่ตนคาดหวัง
3. ครูส่วนมากต้องการให้เทศแบบประชาธิปไตย
4. เกี่ยวกับหลักการใช้นโยบายสัมพันธและลักษณะของผู้นำของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูพบว่า ทั้งสองอย่างนั้นเป็นเครื่องเกื้อหนุนอย่างดีต่อการนิเทศ ทำให้ครูไว้วางใจในตัวศึกษานิเทศก์

¹บุรณยก แสงศิริกุล, "การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ ส่วนกลางในกระทรวงศึกษาธิการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 86.

²ระเบียบ เพชรประสิทธิ์, "ปัญหาการนิเทศการศึกษาในจังหวัดพระนครและจังหวัดใกล้เคียง," (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 57.

5. เกี่ยวกับฐานะทางคานทาง ๆ ของศึกษานิเทศก์พบว่า มีผลกระทบกระเทือนต่อประสิทธิภาพของการนิเทศการศึกษา กล่าวคือ ถ้ามีวิทยุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความสามารถ ประสบการณ์ในการทำงาน และมีฐานะทางสังคมสูง ครูมีแนวโน้มที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตามมากกว่าศึกษานิเทศก์ที่มีฐานะดังกล่าวดำ

ธีรเทพ ทองสถิตย์ ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ จากการศึกษาพบว่า

1. ครูมีความเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ควรมีอายุระหว่าง 30-50 ปี วุฒิทางการศึกษาอย่างต่ำปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี และควรจะทำการนิเทศใคอย่างน้อย 3 วิชา
2. การปฏิบัติงานจริงของศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการนิเทศและตรวจเยี่ยมโรงเรียนชั้นเรียน สังเกตการสอน การประชุมครู การแนะนำคานการเรียนการสอน การแนะนำรายหมวควิชา เรื่องที่จะทำการนิเทศแนะนำ การพบปะสังสรรค์กับครู ปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติน้อยเกินความคาดหมายและไม่สนองความต้องการของครู
3. สิ่งที่ครูต้องการให้ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติหรือช่วยเหลือแนะนำใคแก่ ปฏิบัติตนเองกับครู ไม่ปฏิบัติเป็นผู้บังคับบัญชา ต้องการให้เขาสังเกตการสอน สาคิการสอน แนะนำวิธีสอนใหม่ ๆ แนะนำวิธีทำอุปกรณ์ แนะนำเกี่ยวกับการประเมินผล ช่วยเหลือแก้ปัญหาทางคานการเรียนการสอน ต้องการใครับคำแนะนำในหมวควิชา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การบรรยายทางวิชาการ ต้องการเฉพาเนื้อหา สาระที่สำคัญ และมีกิจกรรมประกอบเพื่อความเพลิดเพลิน

¹ศักดิ์สุบรรณ ดึงกาพันธ์, "บทบาทของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูที่ใครับการนิเทศ," (วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต ทางรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2512), หน้า 121-125.

4. ผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ครูมีความรู้ดีกว่าช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้น้อย ช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษาได้ปานกลาง

5. ผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในด้านคำแนะนำเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา การประเมินผลการศึกษา การวิเคราะห์ทัศนคติของครู ส่วนมากไม่ตรงตามความต้องการของครู ทางด้านการปฏิบัติตนของศึกษานิเทศก์ ในด้านมนุษยสัมพันธ์ การให้กำลังใจ การประสานงาน การแบ่งงาน การรับฟังเหตุผลและประชาธิปไตย ส่วนมากศึกษานิเทศก์ปฏิบัติได้ใกล้เคียงกับความต้องการของครู แต่การแสดงตนเป็นคนเด่น ก้าวกว่าคนอื่นของผู้ที่ยังปรากฏอยู่ ซึ่งครูไม่ต้องการ สำหรับการปฏิบัติงานด้านการผลิต จัดประมวลการสอน คู่มือครู โครงการสอน หนังสืออ่านประกอบ ส่วนมากศึกษานิเทศก์พยายามจัดให้ครูและสนองความต้องการให้ครูได้พอสมควร แต่การผลิตเอกสารทางวิชาการ การจัดศูนย์วัสดุ การจัดบรรยายทางวิชาการ ยังมีเป็นส่วนน้อย ไม่ตรงตามความต้องการของครู

6. ทัศนคติโดยทั่วไปของครูที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์มิได้เป็นไปในทางที่ดี¹

วิธีที่ เข้มแข็ง ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาททางด้านวิชาการของศึกษานิเทศก์ประถมศึกษาประจำจังหวัด ผลของการวิจัยพบว่า

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทด้านวิชาการของศึกษานิเทศก์ประถมศึกษาประจำจังหวัดความคิดเห็นของบุคคลทุกกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบทางด้านวิชาการของศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัด ยังมีข้อขัดแย้งกันอยู่ในระหว่างกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง

¹ธีรเทพ ทองสถิตย์, "ความคิดเห็นของครูประถมศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า จ - ล.

2. วุฒิทางการศึกษาที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันมากกว่าความขัดแย้งที่เกิดจากตำแหน่งที่แตกต่างกัน
3. กลุ่มผู้มีวุฒิการศึกษาสูง มีความคิดเห็นที่ถูกต้องตรงกับทฤษฎีหรือหลักการนิเทศมากกว่ากลุ่มที่มีวุฒิการศึกษาคำ
4. กลุ่มศึกษานิเทศก์มีความเห็นที่ถูกต้องตรงตามทฤษฎีหรือหลักการมากกว่ากลุ่มครูหัวหน้าหมวดวิชา
5. ศึกษานิเทศก์มีความโน้มเอียงที่จะเห็นว่าคุณเองเป็นผู้นำครูและอยู่ในฐานะเห็นสมควรมากกว่าผู้ร่วมงาน
6. บุคคลทุกกลุ่มยังไม่แน่ใจว่า ศึกษานิเทศก์ประจำจังหวัดควรทำหน้าที่ตรวจตราควบคุมการปฏิบัติงานทั่วไปภายในโรงเรียนหรือไม่
7. กลุ่มศึกษานิเทศก์และกลุ่มครูหัวหน้าหมวดวิชายังมีความสับสนในเรื่องบทบาทและหน้าที่ซึ่งกันและกัน¹

ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ ทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในเขตการศึกษา 11 สรุปผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ด้านต่าง ๆ ซึ่งกำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 พบว่า ศึกษานิเทศก์จังหวัดได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ดังกล่าวเป็นบางครั้ง และได้ขอพิจารณา ยกเว้นการตรวจสอบและควบคุมสถานศึกษาในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย การศึกษาทดลองวิจัย การพัฒนาหลักสูตร การจัดทำคู่มือครู เอกสารทางวิชาการ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนและการ เสนอแนะให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา ปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์จังหวัดได้มีการปฏิบัติน้อย

¹ วิจิต เข้มแข็ง, "ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาททางด้านวิชาการของศึกษานิเทศก์ประเภทศึกษาประจำจังหวัด," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านบริหารการศึกษาศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515), หน้า 7 - 8.

2. การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์จังหวัดตามหน้าที่ต่าง ๆ ได้ผลมากขึ้น
 เรียงตามลำดับดังนี้ ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายได้ผลเป็นอันดับหนึ่ง รองลงไป
 ตามลำดับได้แก่ จัดประชุมอบรม สัมมนาครูอาจารย์ เพื่อส่งเสริมคุณภาพของการเรียน
 การสอนและการบริหารการศึกษา จัดประเมินผลงานทางดานวิชาการ ปรับปรุงและสง
 เสริมคุณภาพของการเรียนการสอนและการบริหารการศึกษา โดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษา
 ต่าง ๆ นิเทศการสอนและการบริหารงานวิชาการหรือเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการแก่สถาน-
 ศึกษาที่อยู่ในขณะเขตความรับผิดชอบ พิจารณาหรือพัฒนาหลักสูตรแบบเรียนหรือแนวการสอน
 ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน การจัดทำคู่มือ เอกสารทางวิชาการ และอุปกรณ์ประกอบ
 การเรียนการสอน การตรวจและควบคุมสถานศึกษาในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย
 การเสนอแนะให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา และการศึกษาทดลองวิจัยในเรื่อง
 เกี่ยวกับการเรียนการสอน

3. ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาจำนวน
 ศึกษานิเทศก์ต่อครูต่อโรงเรียน ไม่ได้สัดส่วนกัน งบประมาณมีน้อย อุปกรณ์และเครื่องมือ
 เครื่องใช้ในการนิเทศการศึกษามีไม่เพียงพอ หน้าที่ของศึกษานิเทศก์กำหนดไว้กว้างยาก
 ต่อการปฏิบัติ ขาดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน เพราะโรงเรียนประถมศึกษามีหลาย
 สังกัด โรงเรียนที่จะไปในเทศกระจายอยู่ห่างกัน และครูไม่ค่อยจะนำเอาวิธีการหรือข้อ
 นิเทศไปปฏิบัติ¹

ขุม สีสุข ไคว้จัยเรื่อง กิจกรรมการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์จังหวัด
 พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษาที่เป็นปัญหามากได้แก่ ขาด
 แคลนงบประมาณของหน่วยศึกษานิเทศก์และของโรงเรียน การจัดการศึกษาขาดเอกภาพ

¹ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์, "การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในเขตการศึกษา 11,"
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
 มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า จ - ฉ.

หลายหน่วยงานเป็นผู้จัด ที่เป็นปัญหาน้อยคือ โรงเรียนขาดแคลนเครื่องอำนวยความสะดวก ครูไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมการนิเทศการศึกษา ครูไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้เข้าร่วมกิจกรรมการนิเทศ การคมนาคมไม่สะดวก ครูไม่เลื่อมใสศึกษานิเทศก์ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ขาดความเป็นผู้นำ และครูไม่แน่ใจในผลการนิเทศการศึกษา¹

✓ ผกาทิพย์ แก้วฉัตรรังษี ศึกษาในเรื่อง บทบาทของศึกษานิเทศก์สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า

เกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงของศึกษานิเทศก์ทั้ง 8 ด้านคือ ด้านนิเทศการศึกษา ด้านพัฒนาการเรียนการสอน ด้านการผลิตเอกสารทางวิชาการและการผลิตสื่อการเรียนการสอน ด้านการทดลอง ค้นคว้า และวิจัยเชิงปฏิบัติ ด้านการบริหาร ด้านการแนะแนวการศึกษา ด้านการประสานงานและบริการต่าง ๆ และด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและประเมินมาตรฐานโรงเรียน เมื่อพิจารณาแต่ละด้านผู้บริหารมีความเห็นแตกต่างจากครู 2 ด้านคือ ✓ ด้านการผลิตเอกสารทางวิชาการและการผลิตสื่อการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และประเมินมาตรฐาน ผู้บริหารเห็นว่าศึกษานิเทศก์ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แต่ครูเห็นว่าปฏิบัติน้อย นอกนั้นเห็นตรงกันว่า ปฏิบัติน้อย ส่วนศึกษานิเทศก์เห็นว่า ด้านการผลิตเอกสารทางวิชาการและสื่อการเรียนการสอนมาก และด้านอื่น ๆ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง²

¹ ชุม สีสู่ช, "กิจกรรมการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์จังหวัด," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 122-123.

² ผกาทิพย์ แก้วฉัตรรังษี, "บทบาทของศึกษานิเทศก์สังกัดกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า จ.

ทาการ์ท (Taggart) ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่ที่ศึกษานิเทศก์ทั่วสหรัฐอเมริกา
 ได้ปฏิบัติ พบว่า การปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ คิดเป็นร้อยละของการปฏิบัติหน้าที่มากน้อย
 ตามลำดับคือ รวมประชุมกับสมาคมอาชีพ ร้อยละ 100 อภิปรายถึงปรัชญาหรือจุดมุ่งหมาย
 ของการศึกษาแก่ครู ร้อยละ 97 จัดประชุมกลุ่มอภิปรายปัญหาที่เกิดขึ้น ร้อยละ 96 พบ
 ประสิทธิภาพปัญหาแก่ครูเป็นรายบุคคล ร้อยละ 95 อภิปรายวิธีสอนต่าง ๆ ร่วมกับครู ร้อย
 ละ 94 รวมเป็นกรรมการของสมาคมอาชีพ ร้อยละ 89 ช่วยครูจัดและปรับปรุงหน่วย
 การสอน ร้อยละ 86 ร่วมกับครูจัดโครงการปรับปรุงหลักสูตร ร้อยละ 85 เสนอผลการ
 ทดสอบให้ครูทราบเพื่อนำไปปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น ร้อยละ 82 รวมประเมินผล
 การใช้ห้องสมุดและเลือกหนังสือเข้าห้องสมุด ร้อยละ 81 เป็นที่ปรึกษาประชุมครูในห้องถิ่น
 ร้อยละ 79 ร่วมกับที่ปรึกษาฝ่ายหลักสูตรจัดทำวิเคราะห์ปรับปรุงหลักสูตร ร้อยละ 78,
 สัมภาษณ์ผู้ปกครองหรือบุคคลภายนอกเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา ร้อยละ 70 เขียนหรือปรับ
 ปรับเนื้อหาของหลักสูตร ร้อยละ 69 จัดลำดับความต่อเนื่องและขอบเขตของวิชาการ
 ต่าง ๆ ร้อยละ 65 สัมภาษณ์ครูและคนงานใหม่ ร้อยละ 64 จัดโครงการประเมินผล
 ของโรงเรียน ร้อยละ 62 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์หรือหน่วยการสอนเพื่อให้ครูได้ใช้
 ร้อยละ 54 จัดการประชุมปฏิบัติการให้แก่ครูในห้องถิ่น ร้อยละ 53 ทรวจจุฬิมภาพยนต์
 ภาพนิ่ง ระเบียบ หรือข้อบันทึกต่าง ๆ ก่อนการนำไปใช้ ร้อยละ 47 ให้คำแนะนำเกี่ยว
 กับการใช้วัสดุทัศนศึกษาแก่ครู ร้อยละ 46 เตรียมเขียนรายงานเยี่ยมชั้นเรียนเสนอ
 ศึกษาริการ ร้อยละ 45 เขียนบทความเกี่ยวกับการศึกษาลงหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 44
 จัดทำแบบทดสอบสำหรับผู้บริหาร ร้อยละ 42 วางแผนสาริการสอน ร้อยละ 39 จัด
 วัสดุอุปกรณ์วัสดุทัศนศึกษา ร้อยละ 39 ทำงานร่วมกับครูสาริการสอน ร้อยละ 39 แจก
 จ่ายวัสดุอุปกรณ์วัสดุทัศนศึกษา ร้อยละ 36 เขียนบทความลงวารสารทางวิชาการ ร้อยละ
 29 ทรวจทดสอบ ร้อยละ 26 และเขียนหรือรวมเขียนคำราเรียน ร้อยละ 14¹

¹Lelia Ann Taggart, and Mary C. Evan, "Analysis Our
 Problem," Leadership Through Supervision Washington Yearbook
 of Supervision and Curriculum Development, 1946), pp. 37-38.

สเปียร์ (Spears) ได้สำรวจความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ 35 คน ในเรื่อง การแบ่งเวลาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ พบว่า ศึกษานิเทศก์แบ่งเวลาในการทำงานร่วมกับครู ร้อยละ 45 การรวบรวมวัสดุอุปกรณ์การสอน ร้อยละ 10 การสาธิตการสอน ร้อยละ 5 การจัดประชุมหรือรวมประชุมกับครู ร้อยละ 11 ทำการวิจัยและวางแผนงาน ร้อยละ 14 และทำงานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 9¹

อดัมส์และโบว์ (Adams and Bowie) ได้ศึกษาเรื่อง How We Learn : Implication for Supervision พบว่า "การนิเทศการศึกษาที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงคือการให้บริการแก่ครู ไม่ใช่เป็นผู้บังคับบัญชา"²

เคิร์ตซ์ (Kurtz) ได้ศึกษาเรื่อง An Intern Experience Elementary School Supervision ปรากฏผลว่า ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่และรับผิดชอบโดยตรงต่อ คณะครูและผู้บริหารในเรื่องการประสานงาน การแนะนำ และการจูงใจครู สังเกตการสอน สาธิตการสอน วางโครงการนิเทศ เข้าร่วมฝึกอบรมและสัมมนาทางการศึกษา เป็นที่ปรึกษาและวิทยากรหลักสูตร ประมุขนิเทศครูและนักเรียน ประเมินผลความก้าวหน้า และผลที่ได้รับจากการศึกษา วางโครงการร่วมกับครูใหญ่ เสนอโครงการทางการศึกษา และเข้าร่วมในโครงการศึกษาของรัฐ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชนกับ โรงเรียน บริการให้คำปรึกษาและอื่น ๆ"³

¹Harold Spears, Improving the Supervision of Instruction (New York : Prentice-Hall, 1954), p. 175.

²Grace L. Adams and Lucille Bowie, "How We Learn : Implication for Supervision," Education 78 (December 1957) : 211 - 215.

³Grace W. Kurtz, "An Intern Experiences Elementary School Supervision," Administration and Supervision 44 (May 1958) : 149 - 158.

กัสส์ (Guss) ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกของครูที่มีต่อการนิเทศ พบว่า "ครูเห็นว่าการนิเทศยังไม่เป็นศูนย์กลางในการปรับปรุงการเรียนการสอน และยังไม่ได้เตรียมช่วยในการสอน และพบว่า ครูต้องการการนิเทศที่ช่วยพวกเขาในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน"¹

กัสส์ (Guss) ศึกษาการวิจัยของ Indiana Association for Supervision and Curriculum Development (IASCD) เกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์พบว่า ศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่ทำหน้าที่จัดตั้งห้องสมุดและโสตทัศนูปกรณ์ ให้ความแนะนำทางวิชาชีพ และช่วยเหลือครูเกี่ยวกับการทำงานร่วมกับครู ใ้ช่วยเหลือครูในด้านต่อไปนี้มากที่สุดคือ ช่วยครูใหม่ปรับปรุงห้องเรียน แนะนำเพื่อบำรุงขวัญครู ใ้ห้คำปรึกษาแก่ครูเป็นรายบุคคล และเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ศึกษานิเทศก์ใ้ช่วยเหลือครูในด้าน การประเมินผลงานครู ทำงานธุรการ เขียนรายงานและเก็บบันทึกต่าง ๆ น้อยที่สุด²

X จากผลการวิจัยดังที่กล่าวข้างต้นมาแล้ว พอสรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์ต้องศึกษาหน้าที่ของตนให้เข้าใจ เพื่อจะปฏิบัติงานใ้ถูกต้อง การคัดเลือกบุคคลที่มาทำหน้าที่ศึกษานิเทศก์ยังไม่สามารถเลือกใ้บุคคลที่เป็นผู้นำทางวิชาการ งานนิเทศไม่ประสานสัมพันธ์กับงานด้านการเรียนการสอน และการบริหารโรงเรียน งานหลักของศึกษานิเทศก์ใ้แก่การปรับปรุงการเรียนการสอน หลักสูตร และการช่วยเหลือครู การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ไม่ตรงกับกรแบ่งเวลาและไม่ตรงกับความต้องการของครู ขอบเขตงานของ

¹ Carolyn Guss, Supervision : Emerging Profession

(Washington D.C. : Sixteen Street, 1969), pp. 84-86.

² Carolyn Guss, "How is Supervision Perceived," Supervision

: Emerging Profession (Washington D.C. : IASCD, 1973), pp.83-85.

ศึกษานิเทศก์กว้างขวางมาก ต้องทำหน้าที่อย่างอื่นอีกหลายอย่าง ทำให้มีเวลาทางด้าน
 วิชาการน้อย ใ้ทำงานเกี่ยวกับการประชุมมากกว่าการสังเกตการสอน และการแนะนำ
 อุปกรณ์การสอน และปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาได้แก่ ขาดงบประมาณ
 วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ ขาดพาหนะอำนวยความสะดวก ขาดอัตรากำลังสำหรับปฏิบัติงาน
 ความรู้ความสามารถยังไม่เหมาะสมกับหน้าที่การงาน ขาดการประสานงานและความ
 ร่วมมือ

กล่าวโดยสรุปการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์จะให้ได้ผลสำเร็จ
 บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ศึกษานิเทศก์จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ
 จุดมุ่งหมายของการนิเทศ หลักการนิเทศ กระบวนการนิเทศ และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้
 ในการนิเทศ ตลอดจนศึกษาแนวคิดและผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับนำไปหา
 แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้งานนิเทศการศึกษาเกิดการพัฒนาและจะส่งผลถึงกำร
 ศึกษาของเด็ก ในที่สุดก็จะส่งผลดีต่อการศึกษาชาติ และเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา
 ประเทศต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย